
katsaus

INHIMILLISEN KASVUN SEMINAARIN TEEMANUMERO



KRIITTINEN
KORKEAKOULU

3.1987

katsaus



27. vuosikerta

JULKAISIJA	<i>Kriittinen korkeakoulu ry.</i>
TOIMISTO	<i>Meritullink. 9 D 31, 00170 Helsinki Avoinna 9—16 Puhelin 633 898 Postisiirtotili 715 56-0</i>
TOIMITTAJAT	<i>Kari E. Turunen, päätoimittaja Asta Haapalainen, toimitussihteeri Sini Piippo, toimittaja</i>
TILAUKSET	<i>70 mk/vuosi, 6 numeroa vuodessa</i>
IRTONUMEROT	<i>15 mk, Kriittisen korkeakoulun toimisto, Akateeminen kirjakauppa, Porthanian paperikauppa, Kampus-kirja, Jyväskylä.</i>
ILMOITUKSET	<i>1/1 sivua 900 mk, 1/2 sivua 500 mk, 1/4 sivua 300 mk</i>
PAINO	<i>Painotalo MIKTOR Helsinki</i>

KRIITTINEN KORKEAKOULU on vuonna 1968 perustettu yksityinen valtion tuella toimiva kulttuurikeskus, joka

- tarjoaa virikkeitä kaikille aikamme ongelmista kiinnostuneille
- antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
- järjestää tilaisuuksia eri aatteiden, oppien ja mielipiteiden kohtaamiselle
- tarjoaa kiinnostuneille mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen.

SIHTEERISTÖ *Esko Paakkola (yleissuunnittelu ja ohjelmatoiminta)
Asta Haapalainen (tiedotus)
Liisa Kiesiläinen (kasvatuskulttuuriprojekti)
Terttu Lemström (toimisto)
Sini Piippo (kolumnipalvelu)
Martti Tuomola (Inhimillisen kasvun seminaari)*

JOHTOKUNTA *Johtaja Tapani Sihvola (puheenjohtaja), professori Eino Heikkinen, toiminnanjohtaja Aira Heinänen, akateemikko Oiva Ketonen, professori Erkki Lähde, kirjailija Matti Paavilainen, filosofian lisensiaatti Panu Rajala, dosentti Singa Sandelin, lääketieteen lisensiaatti Helinä Siikala, osastopäällikkö Kalevi Suomela, yhteiskuntatieteiden lisensiaatti Kari E. Turunen, professori Reijo Wilenius*

Kriittisen korkeakoulun jäsenmaksun 40 mk/vuosi, ainaisjäsenmaksu 400 mk.

Katsaus on Aikakauslehtien liiton jäsen.

Katsauksen artikkelit ovat vapaasti lainattavissa, mikäli lähde mainitaan.

Inhimillinen kasvu

Kulttuuri perustuu peruskäsitteille, peruskategorioille. Kulttuurit poikkeavat toisistaan siinä, mitkä kategoriat jäsentävät, ylläpitävät ja arvottavat arkista elämää. Euroopan kulttuurilla on ollut omat tähtikäsitteensä, jotka ovat rakentaneet eurooppalaisen sivilisaation nousun. Erityisen keskeinen peruskategoria on meidän maailmasamme tieto. Mutta muitakin tärkeitä avainkäsitteitä on hengenelämämme perusvoimina.

Kasvatus

Kehittyvien elämänmuotojen ja maailmankatsomusten paineessa saatamme menettää kosketuksen eräisiin sivistyksemme perusideoihin. Tällainen idea on myös kasvatus. Niin opettajat, ammattikasvattajat kuin vanhemmatkin saattavat tuntea sekä aatteellista että käytännöllistä avuttomuutta kasvatuksen suhteen.

Uskaltaisin väittää, että alkuperäinen eurooppalainen kasvatuksen idea on luonteeltaan henkinen. Se on merkinnyt ennen kaikkea kasvavien liittämistä kulttuuriperintöön, jonka kasvatuksellisena tehtävänä on ollut ihmisen kokemuksen kehittäminen. Ihmisen kasvaminen on ennen kaikkea niiden suhteiden laadun kohottamista, joilla hän liittyy ihmisiin, luontoon ja kulttuurin tuotteisiin. Kasvatus on merkinnyt herättämistä inhimillisesti hienostuneempiin elämyksiin; ainakin yritystä on tähän suuntaan ja yritys aina tuo jotain tulosta.

Sitä kasvatuskulttuuria, joka toteutui Suomessa vielä 1950-luvulla, voisi kutsua kokoavasti humanistis-kristillis-kansalliseksi. Se oli se taustavoima, jolla yritettiin viritellä ihmisiä kohti suurempaa täydellisyyttä. Varmasti siinä onnistuttiinkin merkittävästi. Se, että nuoriso myöhemmin osittain hylkäsi tämän perinnön, ei merkitse kuitenkaan sitä, etteikö tuolle nuorisolle arvojen kosketus olisi ollut merkityksellinen kasvatus-tekijä, vaikka arvoja olisi näennäisesti vaihdettukin.

Koulutus

Kasvatuksen käsitteen on työntänyt syrjään koulutuksen käsite. Koulutus merkitsee erityisesti ihmisen ajatustoimintojen muokkausta. Koulutuksessa toteutuu varmasti kokonaispersoonallistakin kehitystä, mutta kasvatus voi jäädä kuitenkin toteutumatta, jos ei ymmärretä kulttuuris-henkisten virikkeiden olennaista merkitystä ihmisen

sisäisen avautumisen ja orientoitumisen kannalta. Koulutuksessa viljellyt maailman-kuvat voivat olla kyyninen este saada suhdetta syvempään inhimilliseen tarkoituk-sellisuuteen, ja usein kasvattajatkaan eivät yksinkertaisesti ilkeä edustaa mitään in-himillistä hyvää.

Kasvatus on muuttunut koulutukseksi peruskoulunkin piirissä. Opettajat tuntevat voimattomuutta kasvatuksesta puhuessaan ja pakenevat mieluummin puhumaan ope-tuksesta. Nuoret kaipaavat kuitenkin jotain muuta, vaikka eivät aina osaa sitä ilmaista oikealla tavalla. Kasvatus onkin kysymys, joka edellyttää kypsää mieltä ja vahvaa suh-detta ainakin jollekin kulttuurisen hyvän alueelle, oli sitten kysymys taiteesta, filoso-fiasta, uskonnosta, tieteestä tai mistä vain ihmistä avaavasta ja kohottavasta.

Prosessuaalinen kasvu

Yhä selvemmin on alettu jo tiedostaa, että ihminen ei ole vain olento, joka on alistet-tava koulutukselle. Ihmisen sisäinen elämä, subjektiviteetti, tarvitsee muutakin ravin-toa. Pelkkä informaatio, joka voi olla tosin kovin hyödyllistä, ei avaa ihmisessä niitä kokemuksia, joiden avulla elämässä suunnistetaan ja jotka tekevät elämän ainakin ajoittain mielekkääksi.

Sisäisten prosessien kautta kasvaminen ei näytä tuottavan yhtä konkreettista tai mi-tattavaa hyötyä kuin informaattinen koulutus. Yksilö voi tuntea muutoksen tapahtu-neen itsessään kuitenkin siinä mitassa, että hän saattaa ihmetellä, mitkä olivat ne es-teet, jotka lukitsivat häntä aikaisemmin. Ehkä ei aina ole kyse sielullisista esteistä, vaan vain sopivia prosesseja liikkeelle laukaisevien virikkeiden puutteesta. Kasva-tus on yleisen koulutusjärjestelmän piirissä lakastunut ja virikkeet köyhtyneet, näin ainakin kulttuurisesti merkittävien elämyksien osalta.

Oma suhde taiteen tekemiseen, väreihin, muotoihin, säveliin, sointuihin jne. voi lii-kauttaa jotain sielunenergiaa, niin että yksilö tuntee rakentuneensa kokemukseltaan askeleen eteenpäin. Keskustelut ryhmissä, psykodynaaminen itsetutkiskelu, sisäi-syyttä prosessoivat luennot jne. eivät ehkä niinkään tuota informaatiota, vaan auttavat liikkeelle suhteittain muutoksia. Syytä ei ole myöskään aliarvioida ajattelun omaa pro-cessoivaa energiaa, sen merkitystä toisaalta sisäisyyttä liikkeelle panevana ja toisaalta kokemusta jäsentävänä voimana.

Inhimillinen kasvu

Kasvatuksen käsitteen kirkastaminen ja selkeyttäminen edellyttää sen kysymistä, mitä on nimenomaan inhimillinen kasvu. Kriittisen korkeakoulun piirissä on toiminut jo yli kymmenen vuotta Inhimillisen kasvun seminaari (INKA), joka on pyrkinyt vastaa-maan omalla tavallaan aikuiskasvatuksen tarpeisiin.

Tämän Katsastuksen numeron ovat toimittaneet keskeiseltä osin vuoden 1986—1987 inkalaiset. He kertovat ajatuksiaan ja ideoitaan yleensä, mutta erityisesti suh-teestaan Inkaan ja kokemuksistaan Inkassa. Tämä numero haluaa dokumentoida jo-takin siitä työstä, jota on tehty tämän aikuiskasvatuksen uudentyyppisen kokeilun pa-riissa.

KET

PIRKKO HAKKILA

kuvaamataidonopettaja

Espoo

Inhimillisen kasvun seminaarin
maalauksen opettaja

Mitä mieliväri kertoo?

On tavanomaista pitää jostakin tai kaikista väreistä. Värin tunnesisällön torjuminen, epäily tai kieltäminen paljastavat usein häiriintyneen, turhautuneen tai onnettoman ihmisen. Värin ylenpalttinen viljely voi toisaalta olla merkki mielen sekavuudesta, ailahtelevaisuudesta ja sisäisen ryhdin puutteesta.

Väri, värillisyyden on kaikkiallinen ilmiö, joka vaikuttaa olioissa ja olioihin näköaistista riippumatta, kuten on voitu osoittaa, hyvin monella tavalla ja tasolla. Arkikokemuksena väri on itsestäänselvyys kuin ilma, jota hengitetään, ja siihen havahdutaan ja pysähdytään usein vasta ärsykkeen ollessa poikkeava tai jouduttaessa valintatilanteisiin.

Värien maailmassa on omat lakinsa, sisäiset välttämättömyydet, joita voi lähestyä tutkien mm. maalausharjoituksia suorittamalla, kuten on tehty Inhimillisen kasvun seminaarissa lähtökohtana Goethen värioppi. Harjoittelun on havaittu elvyttävän väritajua ja avaavan siltä osin mahdollisuuksia itsen ja maailman arkista syvempään kokemiseen.

Omat värit

Harjoitustiellä törmätään varsin pian voimakkaisiin tunteisiin, väreihin kohdistuviin sympatioihin ja antipatioihin. Persoonallisen värimaailman kohtaaminen ja tunnistaminen tarjoavat haasteen itsetuntemuksen kehittämiseen keskittyvän tarkkaavaisuuden avulla. Seuraa loputon löytöretki saaliina enemmän kysymyksiä kuin valmiita vastauksia.

Harjoituksen ohjaaja havaitsee usein, että vapaan väritehtävän suorittaja toistaa siinä huomaamattaan asunsa värillisyyttä. Tajuttuaan tilanteen tekijä saattaa ilmaista kyseessä olevan hänen mielivärisensä tai värin, joka muutoin korostaa ja täydentää hänen omaa ulkoista väritystään, tai johon hän vain kokee tuntevansa vetoa. Bauhaus-pedagogi *Johannes Ittenin* tähän ilmiöön kiinnittämä huomio teoksessa *The Elements of Color* on antanut kimmokkeen Suomeenkin levinneeseen amerikkalaisen *Carole Jacksonin* kehittämiin 'vuodenaikapaletteihin' perustuvaan pukeutumisen ja kosmetiikan värineuvontaan.

Goethen käsityksiä väreistä

Goethe kokosi värioppinsa historiallisten tarkastelujen osaan havaintoja värien käytöstä etenkin pukeutumisessa. Luonnonkansojen ja lasten hän totesi valitsevan kirkkaita ja voimakkaita värejä, suosivan kirjavuutta ja erityisesti kellanpunaista. Oppineiden *Goethe*

totesi suhtautuvan väreihin varauksin ja arveli sen johtuvan osin näkökyvyn heikkoudesta, osin epävarmasta mausta. Hän otaksui ihmisten yhtä usein haluavan korostua yksilöinä kuin toisaalta sulautua kaltaistensa joukkoon.

Vilkkaiden kansojen kuten ranskalaisten Goethe havaitsi käyttävän lämpimiä, vahvoja värejä, hillitymmät englantilaiset ja saksalaiset käyttivät oljen- ja nahankeltaista tummansinisen ohessa, ja arvokkuutta tavoittelevat italialaiset ja espanjalaiset valitsivat punaisensa mieluummin purppuran vi-vahteista. Goethe totesi, että Etelä-Euroopan kansat pukeutuivat hyvin eloiisiin väreihin, mitä silkikankaiden runsaus vielä korosti, sopusoinnussa kirkkaan taivaan valaise-
man ympäristön väriloiston kanssa. Pohjoisemmassa värien viljely laantui. ”On kenties vielä tutkittavissa, vaikuttaako himmeä pohjoinen taivas värien vähittäiseen syrjäytymiseen”, Goethe kirjoitti.

Yli sadan vuoden kuluttua Goethen havainnoista *E.R. Jaensch* esitti ilmiölle selitykseksi, että etelän kirkas auringonvalo aiheuttaa näköelimen mukautumista, silmän suo-
jaavasta pigmentoitumisesta johtuvaa puna-näköä, pohjoisen himmeämmässä ’taivaan-
valossa’ elävien vaaleampien asukkaiden vä-
rinäkö on sitävastoin eräänlaista vihernäköä, mistä seuraa mielvärienkin sini-vihervoittoisuus. Näin värivalinnoilla olisi muun muas-
sa myös fysiologinen peruste.

Värit ja persoonallisuus

Värimieltymysten soveltamisessa persoonal-
lisuuden kartoittamiseen on perusvaikeute-
na ihmisten yksilöllisyys. Identtisillä kakso-
sillakin on yksilöllinen persoonallisuutensa. Vaikeutena on myös käsitteiden epämääräi-
syys. *Ludwig Wittgenstein* on tuskaillut: ”Tässä (kun tarkastelen esimerkiksi värejä) on aluksi vain pelkkää kyvyttömyyttä luoda järjestystä käsitteisiin. Seisomme kuin härkä uudesti maalatun tallinoven edessä.”

Vaikeuksista huolimatta alalla on suoritettu runsaasti kokeita ja tutkimusta etenkin 1930- ja 1940 -luvuilla, ja sovellutuksia on löydetävissä pääasiassa psykiatrian alalta. Niin freudilainen kuin jungilainenkin psykoanalyttinen suuntaus tunnustavat värien merkityksen, edellinen vain selvemmin liit-
tyneenä kehollisen toiminnan ilmiöihin.

Eräiden laajapohjaisiin tutkimuksiin pe-
rustuvien merkittävien yleistysten pohjalta on laadittu testejä, joiden tarkoituksena on valottaa sellaisia mielen ja tunne-elämän piir-
teitä, jotka muutoin kuin värien kautta tus-
kin ilmenisivät. Väritestien etuna on suori-
tuksen vaivattomuus, koehenkilön vastaus
ärsykkeeseen on välitön eikä vaadi järkeilyä. Torjuvalla suhtautumisella väriin ja värites-
tiin saattaa jo sinänsä olla ilmaisevuutta.

Väritestit

Sveitsiläisen *Hermann Rorschachin* kehittä-
män mustetahratestin (1921) kymmenestä taulusta puolet on mustavalkoisia, kaksi pu-
namustaa ja kolme moniväristä. Rorschach seuraajineen havaitsi, että elämänmyönteiset ja väreistä pitävät henkilöt, joilla kuitenkin oli mielenterveydellisiä ongelmia, olivat useimmiten taipuvaisia maanis-depressiivi-
syyteen, kun taas väriä vieroksuvilla henki-
löillä ilmeni taipumusta skitsofreniaan. Myös neuroottisuus, syvä masennus ja henkinen yllä-
rasitus (loppuun palaminen) aiheuttivat, että värien vaikutus oli vähäinen.

Toinen sveitsiläinen, Baselin yliopiston psykologian professorina toiminut *Max Lüscher* julkaisi väritestinsä v. 1947. Se kä-
sittää 73 väriä seitsemällä levyllä, v. 1951 käyttöön tullut lyhyempi testi, josta on tul-
lut suosittu apuväline monilla aloilla etenkin Yhdysvalloissa, käsittää kahdeksan värikort-
tia, jotka on asetettava mieluisuusjärjestyk-
seen. Tuloksinassa huomioidaan mieluisim-
mat ja epämieluisimmat värit, väriparit se-
kä eniten ja vähiten miellyttävien värien suh-
teet, jolloin tuloksena on n. 320 lyhyttä lau-
suntoa. Näiden perusteella on luettavissa ko-
keen näennäiseen yksinkertaisuuteen nähden usein hämmästyttävän täsmällistä tietoa tes-
tattavan persoonallisuudesta, temperamentis-
ta, toimintatavoista (modus operandi) sekä mielenterveydellisten seikkojen lisäksi myös elimellisistä sairauksista ja kehon toiminnal-
lisista häiröistä.

Tutkimustensa tuloksia Lüscher on tiivis-
tänyt eräänlaiseksi ideaalihakmoksi, jossa neljän perusvärin, punaisen, keltaisen, sini-
sen ja vihreän ilmentämät ominaisuudet yh-
distyvät tasapainoisesti. Tässä ’Neljän värin ihmisessä’ toimivat Robinson Crusoen roh-
keus ja itseluottamus (punainen), Diogeneen vaatimattomuus ja itsehillintä (sininen),

Grimmin sadun Onnellisen Hannun vapautumisen kautta tapahtuva itsensä kehittämisen pyrkimys (keltainen) ja velvoittavan aateluuden luotettavuus ja omanarvontunto, joiden haltija on kykenevä toimimaan myös muiden hyväksi (vihreä).

Kolmas sveitsiläinen tutkija *Max Pfister* julkaisi v. 1950 väripyramiditestin, jonka tarkoituksena oli paljastaa persoonallisuuden poikkeavia piirteitä. Pyramiditestin tuloksista on tehtävissä samoja johtopäätöksiä kuin Rorschachin, Lüscherin ym. testeistä.

Amerikkalaisen väri-insinöörin *Faber Birren*, maailman johtavia väriasiantuntijoita, joutui tutkimuksiinsa värimieltyymysten ja persoonallisuuden yhteydestä, kun hänen työhuoneensa seinille ripustetut kirjoväritutkielmat kirjoittivat katsojista jatkuvasti lausumia värien miellyttävyydestä ja vastenmielisyydestä. Häinkin laati oman väripersoonallisuustestinsä, tosin pikemminkin seuraleikiksi kuin vakavaksi työvälineeksi. Laajaan kirjalliseen tuotantoonsa Faber Birren on koonnut väritietoa kaikilta elämän aloilta.

Värien sanomat

Ihmisen värimieltyymykset kertovat hänen luonteestaan. On tavanomaista pitää jostakin tai kaikista väreistä. Värin tunnesisällön torjuminen, epäily tai kieltäminen paljastavat usein häiriintyneen, turhautuneen tai onnettoman ihmisen. Värin ylenpalttinen viljely voi toisaalta olla merkki mielen sekavuudesta, ailahtelevaisuudesta ja sisäisen ryhdin puutteesta.

Sisäänpäin kääntyneet pitävät yleensä sinisen ja vihreän sävyistä, ulospäin suuntautuvat punaisen ja keltaisen sävyistä. Nämä ihmiset voidaan tavallaan luokitella punavihervärisokeuden mukaisesti kirjon punasäteilylle tai vihreälle herkkiin.

Mieliväri vaihtelee luonnollisesti sen mukaan, mihin käyttötarkoitukseen se liitetään. Asun, auton tai keittiön värin ei välttämättä tarvitse olla sama. Tätä kytkentää on väritesteissä pyritty välttämään. Värimieltyymykset vaihtelevat myös ajan kuluessa, ja ns. muotiväreillä saattaa olla valintoihin vaikutusta. Sukupuolten välillä värivalinnoissa ei juuri ole eroja. Eniten pidetään yleensä punaisesta ja sinisestä. Jokin väri voi olla tärkeä, koska henkilö samastuu siihen, tai hän

kokee sen puuttuvan ja haluaa sen avulla täydentää olemustaan. Luonteeltaan avoimet ja mutkattomat ihmiset valitsevat yleensä selkeitä kirjovärejä, monisärmäiset ja kriittiset luonteet suhtautuvat väreihin nirsoin.

Brittiläinen väriterapeutti *Ivah Bergh Whitten* on esittänyt, että ns. mieliväri on usein ihmisen auran perusväri. Nähdessään tähän väriin liittyvän komplekseja, hän kehoitti välttämään sitä pukeutumisessa, auri- sen verhon ulkoisessa vastineessa, ja suositeli sen sijaan vastaväriä, kunnes tilanne korjautuisi.

Laajentuessaan käsittämään yliaistisen värimaailman voimakentät väritieto palaa juurilleen. Ihmiskunnan varhaisvaiheissa näiden voimakenttien tunnonomainen havaitseminen lienee ollut vallitseva näkemisen tapa. Tämän kyvyn elvyttäminen uudella tavalla on ihmiskunnan tulevaisuuden haasteita. Sen saavuttamisen myötä persoonallisen värimaailman sympatiat ja antipatiat antavat tilaa oivalluksille koko värimaailman miellisytydestä ja eri värien oikeellisuudesta maailmankaikkeuden kokonaisuudessa. Väri on universaali kansainvälinen kieli, jota luonto puhuu, ja sitä puhetta tulisi oppia ymmärtämään.

Rudolf Steiner, jonka virikkeistä elämän eri aloilla on syntynyt myös erityinen värikulttuuri, on todennut esimerkiksi, että vihreä vähät välittää, mitä me siitä ajattelemme. Tärkeämpää kuin ne merkitykset ja sisällöt, joita me värielle annamme, on hänen mukaansa se, että opimme **elämään** värien kanssa.

KIRJALLISUUTTA

Birren, Faber (1978) *Color and Human Response*. New York, N.Y.: Van Nostrand Reinhold Company

Color, toim. Helen Varley (1980). Lontoo: Mitchell Beazley Artists House

Goethes Färglära med introduktion, kommentar och efterskrift av Pehr Sällström (1979). Järna: Kosmos Förlag

Koch, Elisabeth / Wagner, Gerard (1980) *Die Individualität der Farbe, Übungswege für das Malen und Farbenleben*. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben

Steiner, Rudolf (1973 julk. esitelmiä vuosilta 1914—28) *Das Wesen der Farben*. Dornach: Rudolf Steiner Verlag

The Elements of Color, a Treatise on the Color System of Johannes Itten, toim. Farber Birren (1983). Wokingham: Van Nostrand Reinhold (U.K.) Co.Ltd.

Wittgenstein, Ludwig Huomautuksia väreistä, toim. G.E.M. Anscombe (1982). Juva: WSOY

MARTTI TUOMOLA

dipl.ins.
Helsinki

Inhimillinen kasvu ja muodin ilmiöt

Kirjoittaja on monivuotinen
Inhimillisen kasvun seminaarin
vastaava opettaja

Olemme ihmisinä pilkkoutuneet ja pirstoutuneet kulttuurimme moninaisuuteen. Yllättävää on havaita, että kouluissa ja muissa opinahjoissa ei annata ohjausta pirstoutuneen ihmisyytemme rakentamiseksi. Tämä johtuu siitä, että nykyinen ihmisen tietoisuus on rakenteeltaan sellainen, että se jäsentää kaiken osiin ja pilkkoo kokonaisuuden saamatta sitä enää kasaan. Tällainen rajoittunut tietoisuus läpäisee koko kulttuurin sen muoto- ja muoti-ilmiöinä.

Aikaisemmin ihminen eli uppoutuneena luontoon ja sen tapahtumiin. Luonto kantoi ja ravitsi häntä, mutta se myös uhkasi hänen olemassaoloaan. Siksi sitä piti yrittää kesytää ja ottaa omaan käyttöön. Nykyihmiset ovat vuorostaan uppoutuneet kulttuurin tapahtumakenttään. Luonto on jo suurelta osin alistettu käyttöön. Se ei uhkaa. Tavallista kovemmilta pakkasilta ja myrskyiltä pystytään suojautumaan. Mitä nyt kaukolämpösystemi joutui pudottamaan muutamia asteita huonelämpötilasta viime tammipakkasilla ja öljykuljetukset olivat kovilla. Mutta silti selvittiin.

Kokonaisuus pirstaleina

Paljon hankalampaa on nykyisin kulttuuri-ilmiöiden hallinta ja ymmärtäminen. Keskustapuoluekin joutui yllättäen oppositioon, vaikka oli viime eduskuntavaalien voittajia. Työttömyysluvut pysyvät korkeina, vaikka niitä kuinka yritetään madaltaa. Tietokone-teollisuuden saavutuksien mukana on vaikea pysyä. Pankkivirkailijatkin napisevat joutuessaan yhtenään kouluttamaan itseään pysyäkseen ajan tasalla. Teollisuus kummastelee, mitä pitäisi tehdä kasinotalouden pyörteessä, jossa rahasta on tullut tuotantoväline ja raaka-aine? Supervaltojen päämiehet ovat ihmeissään aseistariisumiskysymysten kiemuroissa ja Ruotsin valtio asekauppojen kanssa. Mikäli aikoo ostaa auton, täytyy olla varsin hyvin perillä maailman autoteollisuuden kehityskamppailusta, jotta saisi käyttökelpoisen mallin vastineeksi rahoilleen. Harmittaa, jos uudessa autossa ei olekaan viimeisimpiä teknisiä ratkaisuja ja moderneinta muotoilua.

Nykyihminen on monella tavalla sormi suussa ympärille levittäytyvässä tapahtumaviidakossa. Luontokin on uudella tavalla tullut ongelmalliseksi kulttuurin kuormittaessa sitä. Minne olemme ihmiskuntana ja yk-

silöinä menossa? Mikä on elämän tarkoitus, mikä ihmisen ja kulttuurin tulevaisuus? Nämä ovat kysymyksiä, joihin jokainen törmää, halusipa tai ei. Ja tyydyttäviä vastauksia ei yleensä löydä helposti. Olemme ihmisinä pirstoutuneet kulttuurin moninaisuuteen. Yllättävää on havaita, että kouluissa ja muissa opinahjoissa ei anneta ohjausta pirstoutuneen ihmisyyden rakentamiseksi. Tämä johtuu siitä, että nykyinen ihmisen tietoisuus on rakenteeltaan sellainen, että se jäsentää kaiken osiin ja pilkkoo kokonaisuuden saamatta sitä enää kasaan. Tällainen rajoittunut tietoisuus läpäisee koko kulttuurin sen muotoja ja muoti-ilmiönä. Tekniikka näkee ihmisen hienona koneistona, biologia eläimen sukulaisena, psykologia tietoisena subjektina, jolla on alitajunen viettielämä. Filosofia ja ihmismieli pyrkivät luomaan ymmärrystä ihmisen olemukseen kokonaisuutena, suhteessa maailmaan ja itseensä. Ne eivät siihen kuitenkaan yleensä pysty. Meidät on myös koulutettu eri ammatteihin siten, että insinöörit, biologit tai psykologit on usein erilaiset maailman- ja ihmiskuvat, tyypilliset kullekin ammattiryhmälle. Kukin ryhmä ajaa sitten omia etujaan yhteiskunnassa, joka näin edelleen pirstoutuu.

Apua INKAsta

Jotkut alkavat kuitenkin havahtua. He eivät halua olla jonkin ammattiryhmän, mielipidesuunnan tai muoti-ilmiön kapea-alaisia kannattajia. He alkavat etsiä sitä, miten eri asiat riippuvat toisistaan ja ilmentävät osia kokonaisuudesta. Samalla nämä etsivät ihmiset huomaavat kadottaneensa jotain itseltään, persoonastaan, jonka pitäisi olla todellinen ja yksilöllinen kokonaisuus. Kun mielenkiinto on suuntautunut pääasiassa yksityisiin ilmiöihin ja työelämän suppeisiin toimintoihin, oma luovuus ja havaintokyky ovat alkaneet kärsiä. Tämä näkyy myös ihmissuhteiden riittämättömyydessä.

Tällainen etsivä ihminen saattaa olla tyytyväinen löydettyään Inhimillisen kasvun seminaarin, jossa käydään läpi kulttuurin perusolemusta tieteen, taiteen ja uskonnon alueilla. INKAssa eletään vuoden aikana läpi myös ryhmän ja yhteisön dynamiikkaa ja syvennyttään maailman ja ihmiskuvan peruselementteihin. Täällä luovuus ei jää vain käsitteeksi, eikä sitä elvytetä pelkällä passiivi-

sella osallistumisella, vaan aktiivisella työskentelyllä usean taiteen parissa. Vuoden viikottaisen kolmipäiväisen iltapäiväiskelun jälkeen on monelle osanottajalle avautunut ovi elämän harjoituskentälle, jossa oman persoonan ja kulttuurin ilmiöt saavat selville ja mielekkyyttä. Tällöin ATK-alalla työskentelevä voi ymmärtää, miten hänen alansa heijastaa tekniikassa vapaaksi pääsystä yksipuolista ajattelua, joka köyhdyttää ihmispsyhyksen monia ominaisuuksia. Autoa ostava näkee, miten hänelle mainoksilla tyrkytetään nelivetoista maasturia, joka pystyy kulkemaan vaikeissakin olosuhteissa. Hän ymmärtää, miten mainopsykologit yrittävät vaikuttaa hänen alitajuntaansa saadakseen hänet autollaan esittämään muille, että hän on edistysellinen ja voittaa vaikeatkin esteet. Äänestäjät huomaavat, että kokoomuksen ja SDP:n hallituskumppanuudessa eivät pääasioita ole enää kokoomuksen yksilöllisyyttä ja SDP:n kollektiivisuutta korostava yhteiskuntapolitiikka, vaan esimerkiksi taloudellisen kasvun ja hyödyn tavoittelu. Se yhdistää näiden puolueiden pyrkimykset ja jättää KEPU:n syrjään toisenlaisista sopimuksista huolimatta.

Näin INKAa vuoden käynyt voi todeta, että sen opetus ja toiminta ovat oikeastaan muuta kuin muoti-ilmiöitä, vaikka niiden avulla voi ymmärtää muotia ja oman aikansa kulttuuria. Ehkä voi sanoa, että INKA yrittää tuoda ihmisen kokonaisidean kulttuuriin yksilöllisen elämäkokemuksen kautta. Se on harvoin muodikasta. Mutta se on tärkeää, jotta voimme välttää kulttuurin rappeutumisen ja barbarisoinnin antamalla yksilölle mahdollisuuden toteuttaa itseään eheänä ja kokonaisena ihmisenä. Tällöin ihmisellä on paremmat mahdollisuudet nähdä, mitkä toimenpiteet voivat johtaa yhteiskuntaamme inhimillistymiseen. Sen toteutumiseen on vielä pitkä matka, mutta on hyvä, että on sentään olemassa mahdollisuuksia sellaisen yhteiskuntapolitiikan syntymiseen, jonka keskeisenä tavoitteena on tilan luominen eheytyneen ihmisen toteutumiselle hänen omista lähtökohdistaan käsin. Tällöin tiedotusvälineissä ilmeisesti puhutaan enemmän inhimillisen kasvun mahdollisuuksista sen eri muodoissa kuin taloudellisesta kasvusta, kansainvälisestä kilpailukykyvyydestä ja urheilusta.

KIRSI GUTIÉRREZ

Inhimillisen kasvun seminaarin
opiskelija 1986—1987
Helsinki

Taolaisesta maalaus- taiteesta

”Sanojen tarkoitus on tuoda ilmi sisältö. Silloin kun sisältö on selvinyt, sanat unohtuvat. Mistä löytäisin miehen, joka on unohtanut sanat? Hänen kanssaan haluaisin puhua.”

CHUANG-TZU

Taivaat voivat antaa ihmiselle metodin, mutta eivät taitoa. Ne voivat antaa inspiraation hetken, mutta sen tavoittaminen ja kehittäminen valmiiksi taideteokseksi riippuu vain ihmisestä itsestään.

Taolainen maalaustaide ei ole kiinnostunut yksilöllisestä maailmankuvasta vaan maailmankaikkeuden yhtenäisyydestä ja siinä vallitsevasta harmoniasta. Se tulkitsee Kymmenen Tuhannen Olion (ulkoinen maailma) sisäistä olemusta ja sen ilmentymää luonnossa: maisemaa, bambun lehdistöä, vuoria, jokia, pilviä sekä ihmistä luonnon välittömänä kokijana. Sen tarkoitus ei ole tuoda ilmi asioiden yksilöllisyyttä vaan luonnon ja koko maailmankaikkeuden todellinen luonne.

Synkronisuus

Kiinalainen kulttuuri uskoo synkronisuuden periaatteeseen: kahden eri systeemin välillä on samanaikainen yhteys. Tämä yhteys ei perustu syy-seuraus -suhteeseen, vaan siihen, että kahdella asialla on luonnollinen yhteys toisiinsa paikasta riippumatta. Nämä kaksi asiaa ovat tärkeydessään samanarvoisia, toisistaan riippumattomia, olemassa olevia. Luonto kokonaisuudessaan on ilmaus synkronisuuden periaatteesta niin kuin maailmankaikkeuskin, joka taas on jatkuvassa liikkeessä ja vuorovaikutuksessa luonnon kanssa.

Tämä synkronisuuden periaate toteutuu myös maalaustaiteessa: luonto ja sen kokija ovat jatkuvassa yhteydessä, ymmärryksessä ja harmoniassa kuitenkin vain yhtyäkseen maailmankaikkeuden harmoniaan ja synkronisuuteen.

(Tunnettu Muutosten kirja, I-Ching, joka perustuu synkronisuuden periaatteeseen, vaikuttaa taolaisessa maalaustaiteessa antamalla siihen luonnon syklisen rytmin. Kirjan heksagrammien muoto ja sisältö tulivat yleiseksi materiaaliksi taiteessa.)

Tao

Tao, jota voisi kuvata sanalla Tie, tai kenties Metodi, on luonnon tapa harmonisoida.

Luonnon toiminta on Taon toimintaa. Tao ei tähtää mihinkään tulokseen eikä pyri päämäärään, se ainoastaan on ja kaikki oleva sisältyy siihen. Tao ei tunne eroa eilisen eikä huomisen, ei muurahaisen eikä keisarin välillä. Taolaisessa maailmassa ei ole dualismia, ei ole hyvää ja pahaa itsenäisinä arvoina, vaan ihmisen itsensä kehittämisenä kriteereinä. Luoja ja luomus ovat yhtä, henki ja ruumis ovat saman energian eri perseptioita.

Dialektiikka

Kiinalaisen kosmologian dynaaminen elementti on dialektiikka: yin ja yang, maa ja taivas, valo ja varjo, mieli ja ruumis, feminiininen ja maskuliininen. Nämä kaksi elementtiä eivät kuitenkaan ole vastakkaisia vaan kaksi saman asian eri päätä, kuten esimerkiksi sauvan kaksi päätä.

Ilman yiniä ei ole yangia, ilman yangia ei ole yiniä. Ne ovat äärettömän tärkeitä polariteetteja, joiden vuorovaikutus mahdollistaa sen värähtelyn, jota ilman ei voi olla liikettä. Näin ollen taolaisessa maailmankaikkeudessa ei ole mitään staattista.

Vesi on taolaisuuden metafora: veden liike ja muuttuvaisuus kuvaavat Taon olemusta; liike on luonnollista ja ikuista.

Kiinalainen maalaustaide paljastaa taolaisen ihmisen hengen: taolaisen tavan kokea luonto maailmankaikkeuden ainutkertaisena ilmauksena, hengen ja ruumiin vuorovaikutuksena.

Taiteen ymmärtäminen

Jotta paremmin voisimme ymmärtää kiinalaista taidetta, olisi meidän kyettävä ymmärtämään se rauhallinen mieliala ja luonnollisuus, jonka alaisina taiteilijat pystyvät luomaan mestariteoksensa. Meidän tulisi ymmärtää, että kiinalaisessa taiteessa taiteilija ei etsi yksityistä hyötyä tai äkillistä kunniaa, vaan asioiden todellisen luonteen kuvaamista, tunteen siirtymistä muotoon ilman analyttistä pohdintaa tai ennakkotutkiskelua. Kiinalaisen taiteen salaisuus piilee sen hetkenomaisuudessa, sen tuoreudessa ja luonnollisuudessa vaikka jokainen yksityiskohta ei olekaan selvästi hahmotettu silmiemme eteen, vaan koko taideteos on kuin jokin muistuma jostain kauan sitten koetus-

ta, jonkin yhteyden saavuttamisesta salaperäisiin luonnonvoimiin.

Olisi myös ymmärrettävä, että taolaisessa taiteessa ei ole mitään abstraktia, sillä on hyödytöntä kuvata mitään lineaarista muotoa, millä ei ole objektiivista vastinetta todellisuudessa. Tämä ei kuitenkaan estä antamasta kuvatulle todellisuudelle symbolista ja kätkeytyä merkitystä: yinin ja yangin olemassaoloa ja vuorovaikutusta.

Ymmärryksessä auttaa taolaisen estetiikan neljän peruselementin tunteminen: empatia, rytmi, vaiteliaisuus ja tyhjiys.

Empatia

Ensimmäinen taolaisen estetiikan kaanoneista on saavuttaa sopusointu havaitsijan ja havainnon välillä, taideteoksen ja sitä tarkkailevan välillä. Kiinalaisen maailmankatsomuksen mukaan kaikki on täydellisessä harmoniassa, joka asia keskenään sopusoinnussa. Taiteilijan tehtävä on paljastaa tämä sopusointu ja tehdä se pysyväksi, jotta myös ne, jotka sitä eivät kenties itse pysty luonnosta saavuttamaan, voisivat saavuttaa ja kokea sen taideteoksen kautta. Maalausten teema on mielentilan, henki-ruumis -dialektiikan teema, jonka taiteilija tuo esille taiteellisin, tarkkaan tutkituin ja harjoitetuin keinoin.

Taiteen sisältö on tunnetila; taiteilijan on kyettävä välittämään tämä tunnetila niin, että katsoja voi samastua siihen ja kohota korkeammalle tunnetasolle. Älyn kanssa tällä ei ole mitään tekemistä, sillä jo alusta alkaen on tämä tunnetila saavutettu esteettisenä kokemuksena.

Taolaiselle taiteilijalle luonto on ihmismielen peili: sitä voi lukea luonnon liikkeessä, vuodenaikojen vaihteluissa, jokien juoksussa ja vuorien mahtavuudessa. Taon tehtävä on täytetty, kaikki on liikkeessä ja täydellisessä hallinnassa. Muutokset eivät näy ulkopuolella vaan syvimmissä sisimmässä, sielun hiljaisuudessa. Se että ymmärtää lintujen kielen, ei tarkoita sitä että linnut oppisivat puhumaan, vaan ihmiset oppisivat hiljaisuuden kielen.

Rytmi

Kun empatia on saavutettu, taolainen taiteilija pyrkii vangitsemaan luonnon rytmin kautta hengen rytmin. Hänen tulee tavoittaa jokaisen olennon liike oikealla hetkellä liioit-

telematta sen luonnetta.

Tämän rytmin oikea esittäminen on toinen kaanon kiinalaisessa estetiikassa. Kaikki liikkuu, kaikella on rytmensä ja suuntansa riippumatta itse liikkujasta. Luonnon kaikki linjat ovat elossa, ainaisessa vuorovaikutuksessa. Taiteilijan on tämä tiedettävä. Sen, joka haluaa saavuttaa rytmin, on mentävä pintaa syvemmälle ja otettava kiinni, eletävä itse tämä hengen rytmii.

Vaiteliaisuus

Sanoa sanomatta on kolmas tärkeä kaanon. Vaiteliaisuus on vihjaus, sanoman on tultava perille ilman sanoja. Silloin kun muodot loppuvat, tarkoitus jatkaa kulkuaan ja harmonia toteutuu katsojan silmissä. Ei tarvita sanoja kuvaamaan jotain, johon ei ole sanoja, ja ääni voi vaieta, niin kuin päivä painuu mailleen ja viimeiset auringonsäteet valaisevat tajuntamme. Näin meistä tulee näkijöitä.

Tyhjyys

Tyhjyyttä tarvitaan jotta täysi tulisi täydeksi. Taolaiset tarvitsevat tyhjyyttä positiivisena faktorina, ei jonain jota pitäisi täyttää, vaan jonain, joka korostaa täyttä ja antaa sille merkityksen. Näin tyhjyydestä tulee voima, josta kaikki muodot saavat alkunsa.

Suuri tyhjyys on tila täynnä Taoa, tila jossa sekä oleva että ei-oleva synnyttävät kaikinaisuuden.

Tässä neljä periaatetta, jotka avaavat oven illuusion ja todellisuuden välillä.

Syventääksemme ymmärrystämme taolaisesta maalaustaiteesta on tunnettava maalaustaiteen syntyhistoria ja vaatimukset, jotka tämän tunteminen asettaa taiteilijalle, mikäli hän haluaa tulla Mestariksi, todelliseksi taolaiseksi.

Maalaustaiteen syntyhistoria

Alussa ei ollut minkäänlaista metodologiaa. Alkukaaoksessa ei ollut mitään erotettavaa. Vasta kun kaaos vihdoinkin alkoi hahmottua, syntyi metodi (laki). Tämä metodi syntyi yhdestä pensselinvedosta ja vuorostaan tästä syntyivät kaikki ilmiöt; ihmisessä ovat jumalat sen toteuttaneet. Maallikot eivät tätä tiedä. Näin on syntynyt Suuri Pensselinvedo, ainoa metodi, joka sisältää kaikki metodit ole-

matta kuitenkaan mikään metodi.

Maalaustaide syntyy mentaalista ymmärtämisestä. Jos taiteilija ei ymmärrä luonnon sisäistä lakia, eikä osaa tulkita vuorten, jokien, puiden eikä pilvien todellista luonnetta, hän ei ole ymmärtänyt Suuren Pensselinvedon periaatteita. Suuri Pensselinvedo sisältää koko maailmankaikkeuden, kaikki pensselinvedot alkavat siitä ja loppuvat siihen. Taiteilijan olisi saavutettava sellainen mestarillisuus, että hän pystyisi kuvaamaan kaikkinaisuuden yhdessä pensselinvedossa; tähän päästäkseen hänen on oltava yhtä Suuren Pensselinvedon kanssa.

Maailmankaikkeuden liike

Maailmankaikkeuden liike on ympyrän (tai vaan) ja neliön (maan) liikettä. Ihmiset tietävät, että on ympyröitä ja neliöitä, mutta he eivät tiedä, että koko maailmankaikkeus pyörii. Näin maa ja maailmankaikkeus sitovat ihmiset omaan rytmiinsä ja tietämättömyytensä takia ihmiset ovat sen orjia. Älykkyydestään huolimatta ihmiset eivät ymmärrä asioiden luonnollista lakia. Näin he eivät vapaudu, vaan ovat tukkiutuneessa tilassa. He eivät siis ymmärrä Suuren Pensselinvedon metodologiaa.

Mutta jos taiteilija ymmärtää maailmankaikkeuden lait, saavuttaa Suuren Pensselinvedon metodologia, hän voi maalata vapaan tahtonsa mukaan, antaa ranteensa ohjata pensseliä ja pensselin juoksuttaa mustetta.

Täydellisessä harmoniassa oleva maalaus kuvastaa maailmankaikkeuden muodot, ympyrän ja neliön pyörimisliikkeen, yin ja yangin mahtavuuden. Mutta se ei tarkoita sitä, että on annettava muoto sille, jolla muotoa ei ole, rajoitettava se, jolla rajoja ei ole. Metodi syntyy maalatessa ja kaikki esteet ja tukkoutuneisuudet väistyvät luomisprosessin aikana. Näin on maalaustaiteen periaatetta ymmärretty ja Suuren Pensselinvedon todellinen luonne sisäistetty.

Täydellinen taiteilija

Täydellisellä taiteilijalla ei ole metodologia; hänellä on paras metodologia: ei-mikään-metodi, joka itsessään sisältää kaikki metodit. Niin kuin tämä metodi on joustava, on taiteilijakin joustava: hänen on tutkittava van-

hoja mestareita pystyäkseen kehittämään uutta mestaria itsessään. Hänen on hallittava aikakausten kiulu ja luotava vanhasta uutta.

Lahjakkuus on tärkeämpi kuin pelkkä kyky havaita, sillä havaitseminen ei ole synnynäinen lahjakkuus. Vanhat mestarit kunnioittivat lahjakkuuttaan kehittämällä sitä, harjoittivat havaintokykyään lahjakkuutensa avulla. Taiteilijan tulee kunnioittaa lahjakkuuttaan, eikä antaa sen nukkua tai haalistua.

Maalaustaiteen vaatimuksista

Voidakseen ymmärtää Metodia taiteilijan tulee tiedostaa musteen ja pensselin todelliset luonteet: muste imeytyy pensseliin koko sielullaan, pensseli taas kontrolloi mustetta koko hengellään. Ilman valmistautumista ja kulttuuria musteesta puuttuu sielu, ilman elinvoimaa ja liikettä pensselistä puuttuu henki. Musteen moninaisuudessa ilmenee koko luonnon moninaisuus: joet virtaavat haaleissa sävyissä, pilvet enteilevät sadetta tummanpuhuvina, auringonvalo kuolee vuorenrinteille himmenevissä sävyissä ja kaikki olevaiset piirtyvät uudestaan musteen laajassa skaalassa ja hienovaraisuudessa. Näin luonto paljastaa sielunsa ihmiselle ja ihminen saavuttaa voimia voidakseen hallita luonnon elinvoiman ja sisällön.

Mutta vasta sitten kun taiteilijan ranne liikkuu tiedostamattoman inspiraation vallassa, tulos voi olla totuudenmukainen. Kun ranne liikkuu mestarillisesti, tulos ylittää ihmisjärjen, kun ranne liikkuu hengen voimasta, niin vuoret kuin joetkin paljastavat koko sielunsa.

Ilman liikkeen ja elinvoiman tavoittamista maalauksesta tulee pinnallinen. Ilman tekniikan hallintaa liike ja elinvoima ovat yksi- toikkoisia. Ilman valon ja varjon tuntemusta maalauksesta puuttuu henki. Jos maise- ma ei sisällä vuoria eikä metsikköjä, se antaa latteuden vaikutelman ja ylevyyden puutteen. Jotta taiteilija välttyisi näiltä virheil- tä, tulee hänen hallita ranteensa liike.

Taivaat voivat antaa ihmiselle metodin, mutta eivät taitoa. Ne voivat antaa inspiraation hetken, mutta sen tavoittaminen ja kehittäminen valmiiksi taideteokseksi riippuu

vain ihmisestä itsestään. Mutta jos ihminen ymmärtää Suuren Pensselinvedon lain, kunnioittaa lahjakkuuttaan, hallitsee musteen ja pensselin sekä ranteen liikkeen, tuo ilmi luonnon hengen oman henkensä kautta, harjoittaa ja kunnioittaa vanhoja mestareita unohtamatta omaa kehitystään, hänestä tulee mestari.

Mikä todella on tärkeää?

Taiteilijalle ei ole arvokasta vuorimaiseman laajuus eikä vesien kirkkaus, vaan mahdollisuus niiden hallintaan. Ei ole tärkeää lukumäärä tai massa vaan molempien muuttuvaisuus. Ainoastaan täydellinen muuttumisky- vyn hallinta oikeuttaa maalaamaan niin kuin mestari ja vain itsekurilla voidaan kontrolloida muutosten laajuus. Vasta kun taiteilijalle selviää koko tehtävänsä tärkeys ja vaativuus, on hänen olemassolonsa täytetty. Mutta se edellyttää, että taiteilijan on luovutettava koko sielunsa taiteelle. Hänen on ymmärrettävä, että ilman kunnioitusta taiteessa ei ole syvyyttä, eikä ilman ahkeruutta työssä ole ryhtiä, ilman tyylikkyyttä ei ole suhteellisuutta eikä ilman täydellistä harmoniaa ole kokonaisuutta.

Jos haluaa luopua Metodista, se on ensin opittava. Jos haluaa helppoutta, on ensin työskenneltävä rankasti. Jos haluaa löytää yksinkertaisuuden, on ensin ymmärrettävä asioiden monimutkainen kokonaisuus.

Koska taiteilijan pitää kehittää tajuntaansa ja tunteittensa luonnollisuutta, tulee katsojan kehittää sisäistä rauhaansa ja vastaanot- tavaisuuttaan. Taiteelle herkistyneelle ihmiselle taideteos on kuin toveri, johon häntä sitovat ymmärryksen siteet. Mestarit ovat kuolemattomia, koska heidän tunteensa elävät katsojassa yhä uudelleen ja uudelleen. Se, mikä meitä taiteeseen sitoo, ei ole käsi vaan sielu, ei tekniikka vaan sen toteuttaja. Mitä humanistisempi on kutsu, sitä syvempi on vastaus.

KIRJALLISUUTTA

Philip Rawson and Laszlo Legeza (1973) Tao
Thames and Hudson

L. Racionero (1975) Textos de estética taoista
Barral editores

Mary Tregear (1980) chinese art
Thames and Hudson

Reijo Wilenius — sydämellä mukana Kriittisessä korkeakoulussa

Reijo Wilenius on Kriittisen korkeakoulun perustajia ja Inhimillisen kasvun seminaarin luoja ja kehittäjä. Hän toimi pitkään Kriittisen korkeakoulun johtokunnan puheenjohtajana ja on edelleen aktiivisesti mukana johtokunnan työskentelyssä.

INKAn opiskelijat esittivät Reijo Wileniukselle sekä Kriittistä korkeakoulua että Inhimillisen kasvun seminaaria koskevia kysymyksiä.

Muotoile nopea näköiskuva itsestäsi!

Epäilen, pystynkö minkään näköiskuvan tekemiseen. Viittaan taiteilija Tapani Raittilan minusta tekemään kuvaan, joka roikkuu Kriittisen korkeakoulun toimiston seinällä.

Olet Kriittisen korkeakoulun johtokunnan jäsen. Miksi?

Mielestäni Suomessa tarvitaan tällaista avointa foorumia, jossa uudet ideat ja näkökulmat pääsevät vapaasti esiin ja joka kiinteästi käsittelee ajankohtaisia ja ikuisia kysymyksiä.

Toinen syy on se, että aikoinaan, vuonna 1968 laadin ehdotuksen Kriittisen korkeakoulun perustamiseksi. Siksi olen sydämelläni edelleen siinä mukana.

Millainen on arviosi Suomen tämänhetkisestä kulttuuritilanteesta?

Tilanteessa on hyviä ja huolestuttavia piirteitä.

Huolestuttavaa on tietty ”arvotyhjiö”, joka paljolti paistaa kulttuurielämässä. Arvona on se, ettei ole mitään korkeampia arvoja.

Huolestuttavaa on koulutusjärjestelmän pystyynkuivuminen — samaan aikaan tulvii joka tuutista uuden teknologian avulla ylikansallista massaviihdettä, joka kuluttaa yksilön luovaa voimaa, sisäistä aktiivisuutta.

Hyviä trendejä on mielestäni useita — vähittäinen herääminen nykyajan suuriin kysymyksiin, ympäristön tuhoon ja ydinsodan uhkaan, uuden luonnonsuhteen ja henkisen todellisuuden etsintä. Suomessa vaihtoehtoliikkeet ovat suhteellisen vahvoja.

Mitä mielestäsi 1980-luvulla on Suomessa todella tapahtunut?

Viittaan edelliseen vastaukseen. Jonkinlainen havahtuminen on edennyt, vaikka myös teknis-teollinen elämänmuoto ja siihen liittyvä citykulttuuri on koventunut. Saa nähdä, miten tässä kilpajuoksussa elämän ja ihkiskunnan itsetuhon välillä käy.

Mikä Kriittisen korkeakoulun toiminnassa on Sinulle läheisintä? Mihin suuntaan Kriittisen korkeakoulun toimintaa pitäisi kehittää, että sillä edelleen olisi merkitys ja tehtävä tässä ajassa?

Minulle on ehkä läheisintä sellainen aikuis-kasvatusprojekti kuin INKA, vaikka joskus suren sitä, ettei minulla ole siihen enää enempää aikaa.

Mutta samaan aikaan Kriittisen korkeakoulun on syytä entistä kiinteämmin yleisötilaisuuksin ja kutsuseminaarein seurata ajan tapahtumista, etsiä eri tahoilta kulttuurimme rakentavia voimia. Kriittisen tutkijayhteisö on toiminut tähän suuntaan.

Olet Inhimillisen kasvun seminaarin ja Snellman-korkeakoulun perustajajäsen. Mitkä ovat olleet näiden henkisen kasvun koulutusmuotojen perustamislähtökohdat ja kuinka ne ovat kehittyneet nykyiseen muotoonsa?

Kummassakin hankkeessa on tarkoituksena inhimillisen kehityksen edistäminen.

Ulkoisena erona on tietysti se, että Inka on iltaopiskelua ja Snellman-korkeakoulu kokopäiväistä opiskelua. Vaikka Inkankin ohjelmassa vaikuttavat steinerpedagogiset virikkeet, kehkeytyy Snellman-korkeakoulu enemmän Steinerin aloittaman antroposofisen lähestymistavan pohjalta. Snellman-korkeakoulu pyrkii kehittämään uutta korkeakoulua, Inka yleensä aikuiskasvatusta. Vaikka kumpikin hanke on kehittynyt varsin monien henkilöiden toimesta, on Inkan kehitykseen erityisesti vaikuttanut Martti Tuomola, joka valitettavasti on tällä hetkellä sairaana.

Olet tunnettu filosofina, joka on organisoinut kannattamansa ideologian käytännössä toimivaksi. Olisiko tiedeyhteisön tehtävä enemmän teorian ja käytännön yhdistämiseksi?

Tiedeyhteisö ja korkeakoululaitos ovat osittain vieraantuneet ajan suurista kysymyksistä — miten turvataan luonto? miten rakennetaan rauhaa? miten edistetään inhimillistä kasvua ja yhteisön muodostusta? On selvää, että näiden kysymysten käsittelyssä teorian täytyy muuttua käytännöksi.

Kysymyksessä kai viitattiin siihen että olen osallistunut teorian muuttumiseen käytännöksi antroposofisessa liikkeessä. Olen todella kokenut tämän työn tyydyttäväksi, vaikka se on vasta epätäydellisessä alussaan.

Miten oma maailmankatsomuksesi on muuttunut viimeisen vuosikymmenen kuluessa?

Onpa vaikea kysymys!

Luulen havahtuneeni enemmän nykymaailman kysymyksiin. Olen saanut Steinerilta ja suomalaisista mm. Lauri Rauhalalta ja Kari Turuselta olennaisia virikkeitä oman ihmiskäsitykseni syventämiseen. Olen ehkä oppinut paremmin ymmärtämään omastani poikkeavia maailmankatsomuksia, varsinkin tehtävässäni Suomen Rauhanpuolustajien valtuuston puheenjohtajana ja Suomi tule-

vaisuudessa -seminaaritoimikunnan vetäjänä.

Toivottavasti on tapahtunut syventymistä ja avartumista.

Olet sanonut: "Vihreiden pelko on viisauden alku". Voitko selittää tarkemmin? Mikä on mielestäsi politiikan merkitys nyt ja tulevaisuudessa?

Mielestäni vihreät ovat eniten kiinni vakavissa ympäristöongelmissa. Vihreiden kannatuksen laajenemisen pelko voi ohjata muutkin puolueet ottamaan vakavammin ympäristön ja ihmisen tuhoprosessit.

Onko Suomella jotain erityistä annettavaa muulle maailmalle? Mikä on Suomen asema henkisellä maailmankartalla?

Kirjoitin tästä aiheesta juuri kolumnin. Suomella olisi nähdäkseni mahdollisuuksia toimia eturivin maana siinä suunnanmuutoksessa, jota maailmassa tällä hetkellä tarvitaan. Viittaan kolumnikokoelmaani "Tunkio ja taivas".

Mihin maailma on menossa? Näetkö tässä kehityksessä jonkinlaista väistämätöntä logiikkaa?

Tämä kysymys askarruttaa minua nykyään kovasti. Näen kolme uhkaavaa kehityssuuntaa: luonnon tuhoutumisen, ydinaseitten kasautumisen ja ihmisen passivoitumisen. Kaikkia niitä on patoamassa kansalaisliikkeitä, joihin voi osallistua.

En usko, että kehityksessä on täysin väistämätöntä "logiikkaa", johon ei voitaisi inhimillisin valinnoin vaikuttaa.



PAULA TURKU

Inhimillisen kasvun seminaarin
opiskelija 1986–1987
Helsinki

Kokemuksia luovuudesta — nöyryydellä

Maailma on ympärillämme
aina, meillä on mahdollisuus
kohdata todellisuutemme
joka hetki, me itse
valitsemme minkälaisena
sen näemme.

Luovuudesta

Inhimillisen kasvun seminaarin (INKAn) yksi "oppiaineista" — käsiteltävistä aiheista — on luovuus. Kertoessani tästä asiasta tuntemattomille on aihe herättänyt lukuisia kysymyksiä, jopa ivaa. Tilanne on koettu niinkin mahdolltomana, että sitä on pidetty huijauksena. Onhan toki myönnettävä, että luovuuden opettaminen kuulostaa lähes samalta kuin älykkyyden opettaminen.

Itse olen kokenut Inkan luovuuden opettamisen tavoitteena olevan pysähdyttää jokainen oman sielunsa kynnykselle avaamaan ovia omille ulottuvuuksille ja mahdollisuuksille havaitsemiseen, tiedostamiseen, oivaltamiseen — luovuuteen. Luovuus on meissä itessämme, se vain on saatava esille.

Olemme täynnä oppimiamme ja luomiamme asenteita — tiedostettuja ja tiedostamattomia. Mieleemme tarjoaa jatkuvasti valmiita mielikuvia kaikesta ja kaikkeen. Tietenkin kuvat muuttuvat kohtaamiemme tapahtumien myötä, mutta jatkuvassa, aktiivisessa muuttuvuudessa eläminen vaatii jo määrätietoisia ponnistuksia.

Kokemisesta ja asenteista

Keskeistä luovuudessa on asioiden kokeminen. Kokeminen on ainutkertainen muuttumisen ja uudistumisen hetki, ja jollemme välittömästi pyri määrittelemään kokemistamme, luomaan siitä mielikuvaa tai kahlehtimaan sitä aikaisempaan kokemiseen, voimme löytää jotain itsellemme uutta ja tuntematonta.

Asiat on uskallettava kokea sellaisina kuin ne ovat. On irrottauduttava kaavamaisuudesta ja luulemisesta, havahduttava elämään heireillä, "tässä ja nyt", tiedostettava sen hetken todellisuus ja annettava sen vaikuttaa ja murtaa harhat ja siten uudistua kokemisen kautta. Muuttuminen on vanhasta luopumista, lopullisesti. Voidaksemme luopua vanhasta meidän on tiedostettava, mitä se on. Tässä törmäämme helposti omiin asenteihimme, kaavoihimme, naamioihimme ja rooleihimme. Mitätöidyksi tulemisen pelko ja omien totuuk-sien näennäisyyksiksi paljastuminen ovat vaikeita asioita. Mutta ellemme kohtaa niitä ja luovu vanhoista käsityksistämme, ei todellista muuttumista tapahdu. Muuttuminen on mielen teko.

Valmiit muodot ja järjestelmät ovat luovuuden suurimpia esteitä. Paneutumalla ja keskittymällä johonkin, aivan pieneenkin, voimme oppia, miten voimme löytää asioista jotain mitä ennen emme nähneet, jotain täysin aikaisemmasta poikkeavaa. Kyetäksemme näkemään asioita uusin silmin kehotti luovuuden opettaja Markku Graae meitä "menemään asioille oppiin". Kohtaamalla mitä tahansa ottamatta siihen valtaa, määrittelemättä sitä ennakolta tietynlaiseksi, avaamme itsellemme mahdollisuuden oppia. Ottamalla nöyrän kannan asioihin ja antamalla niiden toimia oppaina ja opettajina huomaamme, miten ne kaikki kätkevät sisälleen kokonaisia maailmoita.

Nöyryydellä

Mitään todellista ei tapahdu, jollemme ala tehdä asioille jotakin. Siksi ryhdyin keskittymään keskittymiseen ja päädyin lopulta nöyryydelle "oppiin".

Nöyryys. Mitä on nöyryys? Mitä käsityksiä siitä on? Minun ensimmäinen ajatukseni oli, että nöyryys on jotenkin negatiivinen vanhahava sana, joka on kaukana vapaasta dynaamisesta nykypäivästä. Vähitellen kuitenkin nöyryydellä suhtautuminen (ei nöyrästi) alkoi merkitä minulle vallasta luopumista, itsensä korostamisen turhuuden tajuamista. Pitämällä itseäni tärkeänä — tärkeimpänä — asenteitani oikeina ja tarkistettuina totuuksina, otin valtaa asioihin. Luopuessani ennakoasenteistani, siis pyrkien tiedostamaan ja unohtamaan ne niin hyvin kuin taisin, keskittyen avoimin aistein johonkuhun toiseen ja hänen "maailmaansa", nöyryydellä, alkoi mielessäni kohota vilpitön riemullinen kiinnostus tuota kaikkea kohtaan. Tunne kasvoi voimakkaaksi oivallukseksi, virittyneisyydeksi, kyvyksi ja aktiiviseksi haluksi kuunnella toista, kuunnella loputtomiin, ei vain sanoja vaan kaikkea. Oli kuin olisin löytänyt itsestäni aiemmin puuttuneen näkemisen kyvyn. Vilpitön avautuminen nöyryydellä oli kuin tekisi itsessään tilaa toiselle, sallisi hänen "maailmansa" virrata tajuntaan sekoittamatta mitään itsestään siihen, muotouttamatta toista tai hänen käsityksiään omiin sopiviksi, vertaamatta, arvos telematta, vain antaen toiselle, asioille, kaikelle oikeuden ja arvon sellaisenaan, minusta huolimatta arvokkaana olemassaolossaan.

On selvää, ettei toinen ihminen useinkaan vastaa avoimuuteemme. Se ei kuitenkaan ole tärkeintä, vaan tuo meissä itsessämme ole-

van mahdollisuuden ja toisen vapauden kunnioituksen löytäminen. Se avaa kanavia aivan tavallisen elämäntilanteen havaitsemiseen uudella tavalla. Ihmiset ovat niin täynnä rikkaittavia virikkeitä! Olen jotunut toteamaan, miten omat asenteeni tekevät minusta enemmän ulkopuolisen kuin mitkään muut tekijät. Nöyryydellä suhtautuminen on huomioonottamista, muiden kannalta katsomista, maailman rakastamista. Syrtyi melkoinen oivallusten suma, kun aloin tajuta monissa asioissa eläväni harhojen varassa, itseni luomassa vankilassa. Pyrin helposti "voimalla" ja järkeillä olemaan enemmän kuin olen. Tuo suhtautumistapa on aikaa ja energiaa tuhlaavaa, hyväksymättömyyttä, vallan ottamista. Myös tämän turhuus on paljastunut nöyryyden avautumisen myötä. Olen löytänyt jotain itsekkyydestäni ja motiivin tilanteen muuttamiseen. On ollut ajoittain vapauttavaa kyetä luopumaan itsensä pitämisestä tietynlaisena ja olemaan avoin maailmalle, ihmisille, kauneudelle. Joskus on hyvä vain tarkkailla asioita, ikäänkuin ei itse olisi olemassa muuna kuin seuraajana.

Huomaamisesta

Markku Graae on myös puhunut "huomaamisen huomaamisesta". Kysymyksessä on tiedostettu käyttäytymisen ja toiminnan havaitseminen kuin "sielun silmin". Minulle siitä on tullut itsetuntemuksen työväline. Tuntuu merkittävältä huomata, miten "rumasti" käyttäytyy tai ajattelee. Pitää etsiä rehellisesti teki-joita, jotka siihen vaikuttavat ja jotka tämän käyttäytymisen synnyttävät. Tällä tavalla voi rauhassa kohdata itsensä. Mitä useammin huomaa huomaavansa, sitä tiedostavammin elää. Mikä lieneekään se, joka huomaa, että olen huomannut huomata jne....

Joka päivä

Seneca totesi aikanaan: "Minulle riittää, kun joka päivä hieman vähennän vikojani ja möitin erehdyksiäni". Joka päivä pitää monta kertaa kysyä ja kysyä uudestaan varsinaisesti vastaamatta, etsien ja heräten siitä unesta, missä tavallisesti elämme.

Monien asioiden kohdalla havahdumme, mutta havahtumisen arvo syntyy vasta jatkuvuudesta. Meidän ei tule jäädä passiivisiksi kuuntelijoiksi hienoilta asioille ja ajatuksille, vaan meidän tulee toimia, olla itse mukana luomassa uutta todellisuutta.

RAIJA HELJAKKA

Inhimillisen kasvun seminaarin
opiskelija 1986–1987
Helsinki

Kokemuksia eurytmian olemuksesta

Kokemuksieni mukaan eurytmia kehittää yksilön valmiuksia itsetuntemukseen, eri laatuja ja tunnelmien vastaanottamiseen, herkkyyteen, kauneuteen sekä yhteisyyteen.

Mitä eurytmia on?

Mitä eurytmia on, on kysymys, joka säilyttää ajankohtaisuutensa ja arvoitukseisuutensa vielä eurytmiakurssin käyneellekin. Eurytmiassa sanat — niinkuin taiteessa yleensäkin — ovat riittämättömiä sen monitahoista olemusta ilmaisemaan.

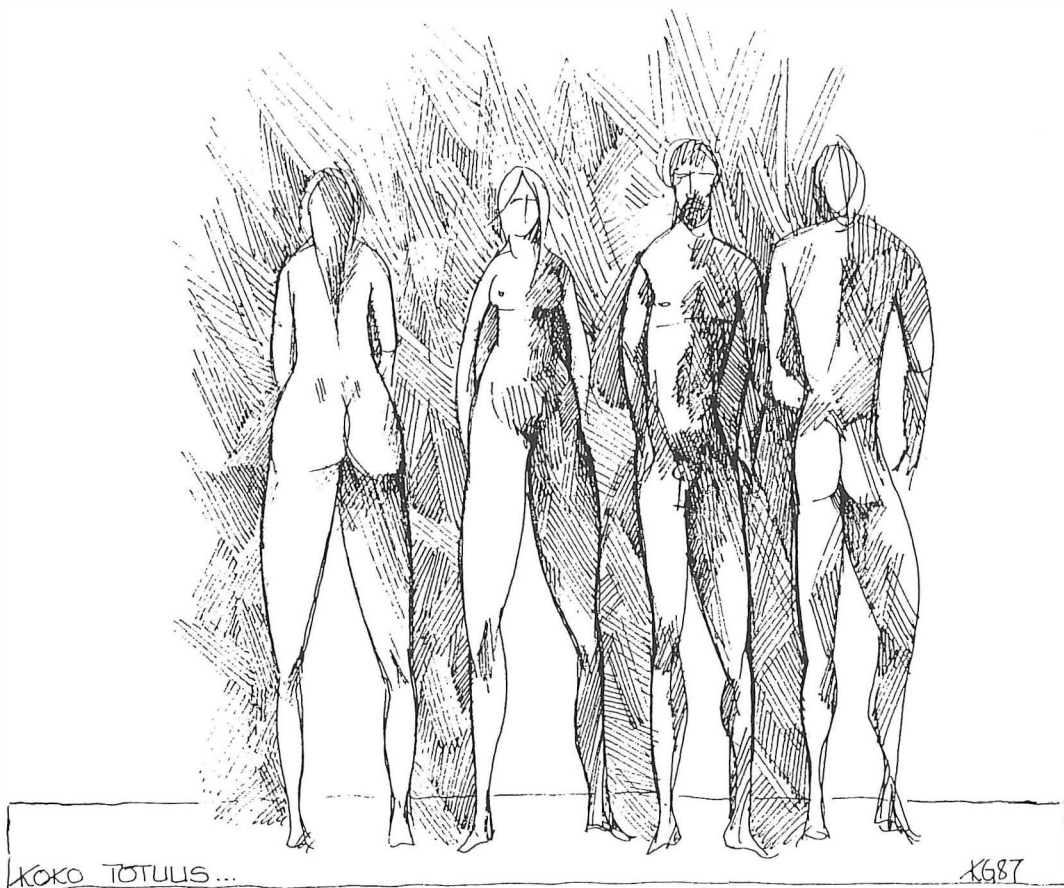
Sana eurytmia tulee Kreikasta. Sen ensimmäinen osa *eu* merkitsee tässä yhteydessä kaunista, harmonista tai tasapainoista. Suommennettuna eurytmia tarkoittaa harmonisoivaa ja tasapainottavaa rytmiä, liikettä.

Eurytmia on taideliikunnan muoto, jossa tiettyjen lainalaisuuksien mukaisesti ilmaistaan ihmisen sisäistä toimintaa. Eurytmian syvimmän olemuksen löytäminen voi tapahtua vain oman kokemusmaailman ja elämysten kautta.

Eurytmian lainalaisuuksia

Eurytmiaan liittyvät olennaisesti rytmi, liike, tila, äänteet, runot, musiikki ja värit. Näiden kokonaisvaikutuksesta syntyy sanan tai säveln elämyksellinen liike tilassa. Eurytmia jaetaan äänne- ja sävel-eurytmiaan. Äänne-eurytmiassa liikutaan puhutun sanan, runon tai proosan mukaan ja sävel-eurytmiassa vastavasti musiikin mukaan. Äänne-eurytmian lainalaisuuksista tärkeimmät ovat runon rytmi, tunnelma ja laadut, jotka voivat vaihdella saman runon aikana esimerkiksi tahdon laadusta lyrisyyden laatuun. Tunnelma ja laatu sisältävät värin, jonka voi myös aistia.

Äänteiden muodostaminen on olennainen osa äänne-eurytmiaa. Eurytmian luoja Rudolf Steiner tutki puheorgaanien liikkeitä ja lausutun äänten muodostamia ilmavirtoja. Hän kehitteli tutkimustensa perusteella vokaaleja ja konsonanteja vastaavat eleet. Äänteistä tehdään vain tärkeimmät ns. pää-äänteet, jotka kantavat runoa. Jokaisella äänteellä on myös oma tunnelmansa. Mutta vokaalit koetaan tavallisesti avoimemmiksi ja pehmeämmiksi. Niillä on helpompi ilmaista positiivisia ja herkkiä tuntemuksia. Konsonantit tuntuvat kovilta ja suljetuilta. Niissä on itsevarmaa sähkyyttä. Jokaisella äänteellä on kuitenkin oma itsenäinen olemuksensa. Äänteiden tekeminen on kuin näkyvää puhetta tilassa.



Kokemuksia eurytmian olemuksesta

Eurytmia on ryhmäliikuntamuoto, jossa jokaisen on huomioitava itsensä, suorituksensa, tilansa ja rytmensä lisäksi ryhmän yhteinen rytm. Yksilösuorituksissa onnistuessaan se mahdollistaa ryhmän yhteisen harmonian ja tasapainoisen kokonaisuuden.

Useista osanottajista eurytmia tuntui yllättävän monitahoiselta ja vaikeasti hallittavalta. Uudenlaisen kokemistavan omaksumiselle ja avoimelle oppimiselle löytyi heti oma sisäinen vastaus. Käytännön vaikeudet liikesuoritusten harjoittelemisessa tuntuivat monesti ylitsepääsemättömiltä. Ryhmän ja rytmin huomioon ottaminen oman liikesuorituksen yhteydessä vaati suuren ponnistuksen ja silti tulos tuntui epätäydelliseltä. Riittämättömyyden ja keskinkertaisuuden tunteet saattavat haitata rytmiin ja harmonian saavuttamiseen keskittymistä.

Välähdyksenomaisesti voi kuitenkin onnistua unohtamaan itsensä ja antautumaan ryh-

män yhteiseen rytmiin sekä pääsemään osalliseksi yhteensulautumisen tunteesta. Se on kaiken yhdeksi löytämisen tunnetta ja oivalusta. Kaikki on minussa ja minä olen kaikissa. Mielestäni eurytmian avulla ihminen voi kokea oman sisäisyytensä muuttumisen ulkoiseksi ja ulkoisen tulevan sisäiseksi. Hän voi tuntea mikro- ja makrokosmoksen vaihtavan paikkaa. Eurytmiatunnin jälkeen olo on keventynyt ja mieli rauhoittunut, jäljellä on voimakas tunne harmoniasta, kauneudesta ja yhteenkuuluvuudesta.

Kokemuksieni mukaan eurytmia kehittää yksilön valmiuksia itsetuntemukseen, avautumiseen, eri laatuisten ja tunnelmien vastaanottamiseen, herkkyyteen, kauneuteen ja yhteisyyteen. Eurytmiassa instrumenttina on ihminen itse. Kehon ja mielen yhteisiä tunteuksia voivat olla pystysuoruus, läpivirtaavuus, avautuminen, itsensä herkäksi asettaminen, koko maailman syleileminen, omien rajojen ja ulottuvuuksien kokeileminen ja sulkeutuminen. Ehkä eurytmiaa voikin lyhyesti luonnehtia itsensä kohtaamiseksi ajassa, tilassa ja liikkeessä.

Huone

Sieluni on kuin huone
vanhassa talossa.
Sen rungon muodostavat;
taivaisiin kurkotteleva katto
ja käpristyvät seinät.
Kysyn, onko olemassa huonetta
ilman kattoa ja seiniä.
Onko ihmistä ilman
rajoja ja ulottuvuuksia.

Uni

Pilvi istuu poskella.
Viivyn siellä, vihreässä.
Kaikki syvät meret hengittävät.

Harha

Syvällä tunteiden päässä
unelma minusta
Hetkeksi tuuli leyhäyttää verhon auki ja
tavoitan tuon keveän pastellin tilan
tyynen ja levollisen
Vuosikaudet silti raahaudun raskain askelin
tuimasti elämää ja
tapahtumien vääjäämättömyyttä
Taakkana muiden lisäksi tuo ero —
minusta unelmaan
Käsittämättä mikä estää toteuttamasta
tuota mikä on toiveeni
rakkain harhani

Yö

Vihreä laahus sillä on
sellainen raskas mutta sävyltään
vettä ja värittömyyttä.
Helma pyyhkii silmiä
kun se kulkee ohi pitkin askelin.
Se kätkee syliinsä kaikki kauhut
tummat olennot, ohutkaulaiset
vilkkusilmät, oudot ja nopeat
ja pitelee niitä hellästi
ja antaa tuskan hyristä mutta ei huutaa.
Koko valta sillä on kämmenellään;
se loihtii huoneen täyteen hedelmäisiä
värejä
tai ottaen pois muodot ja rajan
— tunkee tilalle ulottuvuuksia
avaruuteen asti, suon pohjalle.

Heijastuksia

Läikähdys meren lainetta
sateenkaari muistoja
Veden hopeinen kajo
avarina aaltoina
tyyneyteni valtameressä
Kohtaamattomia rantoja
aikaa ikuisuuksiin
täynnä elotonta valoa
Olematta annan kaiken
heijastua takaisin

Muutos

Äkkiä paino oli poissa,
sanat liehuivat oksalta oksalle.
Äkkiä tuli uusi kevät
muodosti pisaroita oksien kärkiin
ne paisuivat, irtosivat,
nousivat lentoon.

Valoja ja varjoja

Valoni juopuu varjosta
sen pehmeät ääriviivat
tavoittavat mieleni
kuulakkaat spektrit.
Valoni janoaa varjoa
sen kirkkaat säteilyt
sulautuvat mustaan
kuulauteen.
Valoni kurkottautuu
kohti varjoja.
Sen läpikuultava avaruus
ulottuu yli mieleni
sinisen meren.

Uni

On helppoa lentää.
Yritän opettaa sen lapsilleni,
lennunpojille
mutta ne osaavat sen kaikki
tietävät
ei tarvita siipiä
täytyy vain päästä irti
ja suostua
tuuleen.
Helppo on lentää
vaikea viihtyä maassa.

Uni

Outoja maisemia,
vieraita kasvoja,
joissa kuitenkin jotain tuttua.
Varjokuvat liukuvat ohitse
ahdistavat, katoavat.
Kirkas äärettömyys mielen lentää —
äkkiä edessä ammottava tyhjyys.
Kaoottinen ajattomuus
havahtuu järjestykseen.

Sulaminen

Ei mikään,
ei kukaan katoa.
Ei lumi sulaessaan
lakkaa olemasta;
vaikutelma katoamisesta.
Harhaa!
Voisipa aina poistua
arvokkaasti,
kuten
lumi sulaa.

Lumi

Lumen pehmeys
piilotan ajatuksen,
jota en saata,
terävän särmän tähden,
jakaa kenenkään kanssa.

Avain

Myötäpäivään tai
vastapäivään,
lukkoon tai
lukompaan.
— Pitäisiköhän joskus
yrittää
saranapuolelta.

Muutos

Kuin maitokaupassa käynti
siirtyminen ajasta uuteen
paikasta toiseen
Ilman juurettomuutta
Asettua itseensä — tähän
— muuttumattomanako
Valiten tietoisesti ilon
Mitään karsimatta
Jättäen lasin taa kaiken kipeän
Katsottavaksi
kohdattavaksi
Kunhan uskallan
— muutettavaksi

Katu

Katu hukkuu
valkoiseen jauhoon.
Kahlaan.
Yskittää.
Katu pettää joka askeleelta,
suuntaa ei tarvitse miettiä.

Huuto

salaisuuden silmät
elämän kauneudelta piilossa
sydämeni sylissä
hylätty totuus vapisee
ajatuksen armoton olotila
tyhjien rivien välissä
sanoilla sanaton olemus
sieluni raitilla
enkä tiedä minne matka
mikä päämäärä — onko suuntaa?

Myrsky

Vetää varpaitani tuuli,
viuhka myrskystä
huoneeseeni eksynyt.
Aistin myrskyn voiman
olemukseni nauttii
hänen vierailustaan.
Minä lähdän vierastani
kutsusta tapaamaan
hänen kotiinsa.

Tällä aukeamalla olevat runot edustavat Inkan runoryhmän hengentuotteita. Ne ovat n. 30 minuutissa yhteisestä aiheesta kirjoitettuja croquis-runoja, joita ei ole jälkeempaan korjailtu tai muutettu. Useimmat näistä runoista ovat sellaisten henkilöiden kirjoittamia, jotka eivät aikaisemmin ole harrastaneet runojen kirjoittamista.

EELI KLEMETTI

näytelmäkirjailija

Helsinki

Inhimillisen kasvun seminaarin

draaman opettaja

Varjoista

Muistiinmerkittyä luennoilta
ja draamatunnilta 7.5.1987

Voimme käydä kymmentä kurssia, mutta olemisemme käy vain yhtä, niiden kysymysten koulua, joiden kanssa elämme. Mitä tahansa koulutusteitä käymme läpi, me omaksumme omien todellisten kysymystemme suuntaisia asioita.

... Yritän selittää, mitä tarkoitan "varjoilla" ja "pimeällä nurkalla". Lähdetään tällaisesta anekdootista: Analyytinen filosofi tapaa maallikkotuttavansa kadulla ja tämä kysyy: "Mitä kuuluu?" Filosofi vastaa: "Mitä oikeastaan tarkoitat sanalla *kuuluu*? Kuulen tällä hetkellä liikenteen melun". Tuttava pyytää anteeksi epätasällisyyttään ja yrittää uutta kysymystä: "Tarkoitin vain, *miten pyyhkii*?" Ja filosofi pääsee uudelle täsmenämiskierrokselle. Voi kuvitella, miten maallikko kiemurtelee. Jos hän on taitava, hän saa houkuteltua filosofin ymmärtämisen tielle. Sillä kyllä filosofikin järkeä ymmärtää, jos saa sen sovitettua tälle tuttuihin käsitteisiin.

Siinä oli yksi pimeä nurkka, varjo, jonka eksaktius heittää. Filosofilla oli jäänyt päälle oma merkitysautomaattinsa, tietynlainen merkityksen käsite, jolla ei ollut tekemistä kohdatun tilanteen kanssa. Hän ei ajatellut tilanteessa, vaan vain käsitteissään. Toinen yritti epätoivoisesti viitata todellisuuteen, mutta filosofin sanomismekanismi esti osoittamisen.

Toinen kasku: Mies juoksee kadulla vieraan luo, joka sattuu olemaan psykiatri, ja selittää hädissään: "Koti palaa!" Käydään seuraava keskustelu:

- Koti palaa, niinkö sanoit? Sekö on sinun kokemuksesi? Voitko kertoa tarkemmin?
- Se palaa! Se on tulossa, ymmärrätkö!
- Miltä se palaminen sinusta tuntuu?
- Kauhealta tietysti, niinkuin kuumassa uunissa!
- Sanoitko kuumassa uunissa? Mitä se tuo mieleesi?

Jokainen arvaa jatkoon. Tässäkin kävi todellisuuteen viittaaminen mahdottomaksi. Näitä varjoesimerkkejä on tietenkin loputtomasti. Jokaisella tietämisen tavalla on oma pimeä nurkkansa.

Taiteen avulla voi jossain määrin tutkia näitä pimeitä nurkkia. Taide pystyy "kurittomalla diskurssillaan" häiritsemään niiden merkitysautomaattia. Taiteelle ei silti pi-

dä kuvitella ylimmäistä asemaa. Sille on hyväksi välillä painia filosofian ja rationaalisuuden parissa, ettei se ajaudu omaan nurkkaansa, oman kielensä vankilaan, joka on yleensä kielettömän ja lausumattoman ylivertaistamisessa.

Vastapainona näille analyttisille varjoille **"arkipäivän teoreettisuus"** — harjoituksessa tutkimme ihan toisenlasta pimeätä nurkkaa, arkista, muka "puhdasta" kokemusta, josta tarkemmin katsoessa paljastui erilaisia akateemisten virtausten fragmentteja ja pakkomielteitä. Monelle oli yllättävää, että tavallisessa "terveessä järjessä" on niin vahvasti esimerkiksi luonnontieteellisen taikauskon muotoja.

On hyvä hillitä "kokemusten" käsitteen dramasoitua. "Kokemuksen" jumalallistaminen johtaa yltyöpäisen realismin nurkkaan, siihen, että ei ole enää lupa puhua mistään monimutkaisesta ja käsitteellisestä.

Meidän "terveeseen järjeemme" sisältyy erilaisia mielikuvia "totuustiloista", esimerkiksi emotionaalisia: "lujasti sanottu on varmasti totta", "ääneen itketty on syvästi tunnettu" jne. Valtakunnallisen tunneanemian ja sen objektiivisen fraseologian vastapainona olisi tosin houkuttelevaa ottaa käyttöön nämä yltyökyksilöllisen tunteen virkeät energiat. Mutta se ei kantaisi pitkälle.

Draamaharjoituksista

... Näissä harjoituksissa on yritetty tehdä näkyvästi sitä, mikä ei yleensä ole näkyvää. Se on eräänlaista paljastamista. Mutta ei se ole sitä naiivissa mielessä. Naiivia paljastamista olisi esimerkiksi fyysisellä tavalla paljastaminen: riisuutuminen. Tai psykologisissa paljastusriiteissa omien "käyttäytymispiirteiden" tulkinta ja esittely toiselle. Tai uskonnollisissa muodoissa omasta syntisestä menneisyydestä "todistaminen" yleisön edessä. Nämä ovat sellaista paljastamista, jota voi kutsua — niiden hyvistä tarkoituksista huolimatta — naiiviksi. Niissä on yhteistä se, että kuvitellaan kätketyn aineksen pysyttelevän toimettona paljastamisaktin aikana. Niin ei ole, vaan se kätkeyty sovitautuu uskomattoman sukkelaasti kuuntelijan arvojen koodistoon. Draama, ja taide yleensä, on läsnä erikoisesti **muotoamisessa**. Tässä yritetään päästä lähelle sitä herkeä, jossa merkitykset

kiinnittyvät. Kätketyllä on taipumus vaihtaa paikkaa heti, kun sitä osoitetaan. Tässä ei osoiteta sitä, vaadita erehdyksiä ja ennakkoluuloja tilille. Ne saavat oikeutetun roolin tässä pelissä. "Kätkeyty aineisto" saa rauhassa puolustautua. Se muuntuu muotoa hiomalla. Emme keskity ennakkoluulojen korvaamiseen ideaalisella, vaan etsimään ennakkoluulojen **ilmenemiselle** ideaalista muotoa.

★ ★ ★

... Edellisen viikon harjoituksissa yritimme raivata itsellemme tilaa kiistämällä ja näkemällä mahdollisimman ankarasti eräiden arvojen läpi. Niihin saatiin sillä tavalla etäisyyttä. Mutta se ei riitä. Täytyisi pystyä näkemään myös se negatiivisuus, jolla siinä kiistäessä toimitaan. Me emme näe meissä elävää negatiivisuutta ennen kuin se nousee pintaan jossakin valtakunnallisessa ryhmäprojektiossa, silloin riittää hämmastelijöitä, mutta silloinkaan ei tarvitse katsoa ihan omaa negatiivisuuttaan, vaan yleistä, "joidenkin siellä". Jokainen pätevä syy kielteisyyteen otetaan hyvin vapauttavana vastaan. Tuttua on esimerkiksi se, että moititaan samaa TV-ohjelmaa, jota uskollisesti seurataan. Miten paljon negatiivisuutta näkisiikään yhden TV-illan aikana, jos kuulisi kaikki kommentit, joita esiintyjistä lausutaan. Me emme tietenkään huomaa sitä negatiivisuutta, koska olemme kaikki sen syleilyssä.

★ ★ ★

... **"Ajattelun draama"** ja **"Maailmankatsomuksien draama"** herättivät yllättävän kysymyksen: Olemmeko nykyään liian valmiita päästämään irti omista ennakkoluuloistamme? Emme pysty olemaan eri mieltä itsemme kanssa. Meillä vaikuttaa käsitystenkin alueella tällainen valintamyymälämalli, jossa ainoaksi ponnistukseksi jää mieluisimman tuotteen valinta. Ajatuksille vapaata elintilaa ei todellisuudessa hankita niin. Se vain kapenee entisestään. Ajatusten kohtaaminen jää tapahtumatta.

Voimme käydä kymmentä kurssia, mutta olemisemme käy vain yhtä, niiden kysymysten koulua, joiden kanssa elämme. Mitä tahansa koulutusteitä käymme läpi, me omaksumme omien todellisten kysymystemme suuntaisia asioita. Se ei ole sitä, että ottaa käyttöönsä uusia ihmisen kasvua koskevia sa-

nontoja. Nämäkin asiat rappeutuvat helposti tyyliksi, pahimmassa tapauksessa pelastautaan Inka-kieleen tai Inka-mentaliteettiin, johonkin tiettyyn tapaan olla syvällinen. Heideggerin syvällisyys on erilaista kuin Woody Allenin. Eikä kummallekaan tarvitse antaa monopolia. Omasta kulttuuristaan ei pidä hellittää. Täällä ei ole tarkoitus viedä keneltäkään hänen uskoaan omaan seurakuntaan, talousjärjestelmään tai tieteelliseen materialismiin.

★ ★ ★

... **"Tarinoiden" draamassa** yritimme tehdä läpinäkyväksi oman tarinaverkostomme. Se, mitä kutsumme esimerkiksi maailmankatso-mukseksemme, on usein ristiriitaisten pyrkimystemme peittämiseksi sepitetty kertomus, jonka tehtävänä on kätkeä ristiriidat myös omalta katseelta. Teot, joita maailmassa k-o-h-t-a-a-m-m-e ovat osa k-o-h-t-a-l-o-a-m-m-e; niitä mielellään väistämme ja rakennamme kertomuksia siitä, mitä luulemme omaksemme. Ihminen voi vaikuttaa hyvin aktiiviselta juostessaan fantasioitaan pitkin karkuun sitä minkä kohtaa, selvittämättä välejänsä sen kanssa. Pelkkä voimaperäinen reagointi ärsyke-reaktio -tasolla ei ole välien selvittämistä. Se on vain tuon apaattisen tunnottomuutemme nurja puoli. Kun liikuttelee näitä tarinoita, käy vähitellen niin, että tarinoiden kollektiivinenkin puoli alkaa kietoutua siihen, mitä käsitämme intiimeimmäksi itseksemme. Joudumme oman tarinamme eheyttä suojellessamme sen aukkojen peittämiseksi solmimaan kielto- ja väistämislaittoja toisten tarinoiden kanssa. Maailma tulee yllättävästi "sisältäpäin" vastaan: historia, traditiot, esteettiset konventiot. Siitä seuraa ihan uudentyyppinen yhteydentunto, joka on enemmän kuin ohimenevät sosiaalisuuden väristykset.

Tutkiessaan "minän viidakkoa" huomaa-kin olevansa kiinni kaikkein universaaleim-massa ajatusverkostossa.

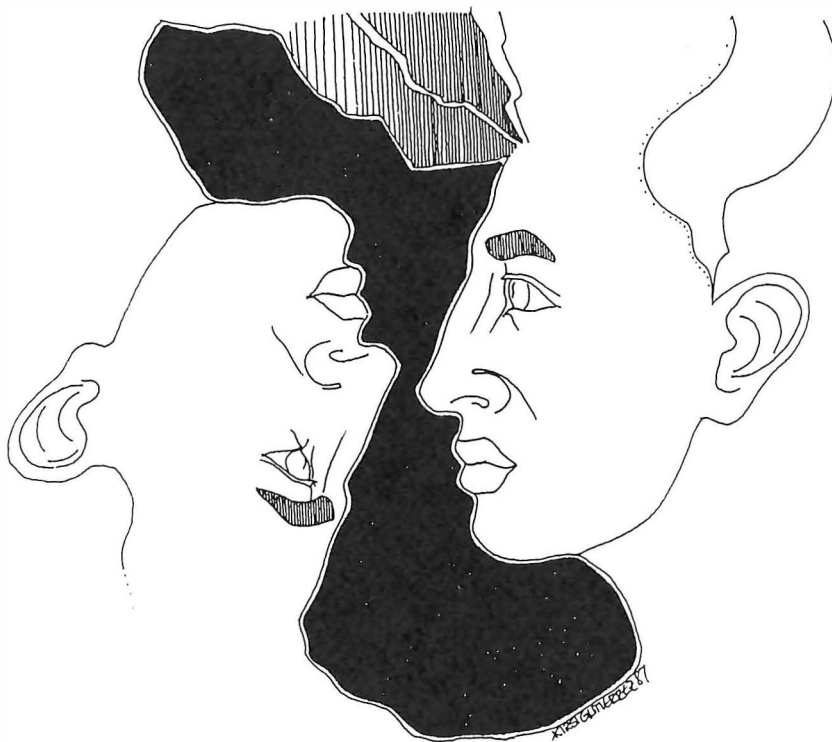
RISTO VESA

Inhimillisen kasvun seminaarin
opiskelija 1986–1987
Helsinki

Muuttuako muuksi?

Henkinen kasvu edellyttää muuttumista. Näin minulle ja kaltaisilleni kerrottiin INKAN alkutaipaleella. INKAN loppumetrejä tarvottaessa tuli mieleeni vähän pohtia sanottua. Onko sitten mikään muuttunut? Mitä tämä muuttuminen oikein mahtaa minulle olla?

Kun oikein tunnustelen tätä *muuttumis*-sanaa ja sen kokemista, haluaisin verrata sitä voimisteluun ja sen tuloksena saavutettavaan ryhdikkyYTEEN. Luitte ihan oikein, enkä minä ole edes urheilumiehiä. Niinä päivinä kun elämä tuntuu kulkevan vaivattomampaa sarakaansa pitää voimistella ja kun elämä taas marssii raskain saappain ylitse, joutuu saavutettu ryhdikkyys koetukselle. Voimistelija-kin pyrkii muuttumaan, tulemaan monipuolisesti harjaantuneeksi, jotta kestää koetukset kilpailutilanteessa. Voimistelija tuntee ja hallitsee aivan pienetkin liikkeensä ja on siis



herkkä. Kyetäkseni muuttumaan tulee minun samoin herkästi kyetä aistimaan omia ja lähimmäisteni tuntemuksia.

Hassua vertaustani ei pidä sotkea soul-building-ilmioon. Samalla tavoin kuin kehonrakennus on yksipuolista kehittämistä, jossa herkkyyys, kestävyys ja nopeus jäävät lihasmassan muotoilun varjoon, samoin myös muodikas henkinen kasvaja, soul-building-tyyppi, jää yksipuoliseksi pumpatesaan ideologioita, harjoituksia, rääkkiä ja pakkomielteitä sisimpäänsä.

Muuttumisen vaatimus tuntuu pitävän sisälleen myös jostakin luopumisen vaatimuksen. Muuttuminen edellyttää myös tietoisia valintoja. Edellä mainitut seikat kalskahtavat kovin ikäviltä puuhilta. Voin tietysti koettaa tässä vakuutella, että luopuminen onkin itse asiassa uuden löytämistä ja että valintojen kautta voi saada elämään sävyjä, joista ei aiemmin osannut uneksiakaan. Luulen, ettei se tunnu lukijasta kovin uskottavalta (edes tällaisin ylisanoin kuvattuna). INKA ei onneksi lähestynyt kuulijaansa pelkän korvakäytävän ja pupillin kautta. Harjoitukset, joilla käsiteltäviä asioita lähestyttiin, johdattivat ainakin oma-kohtaiseen kokemiseen. Aihe on niin laaja, etten voi ryhtyä ruotimaan sitä tässä itseni kuulostelun lomassa enempää.

Oma haluni kasvaa pienestä vähän suuremmaksi (vähän vielä pienemmäksi?) on ehtinyt osoittaa suorastaan vaatimuksellisia oireita. Seurauksena on ollut tuskailua "omaa henkisen pimeyden tilaa" kohtaan, innokasta yritystä oppia "tietäjiltä" sekä ympäristöön kohdistuvia syytöksiä siitä, miten se on väkivaltaisesti pitänyt minua kiristävässä otteessaan estäen kehitykseni. Lienee selvää, ettei tuollainen johda mihinkään. Tapahtumahetkellä, kuten tapahtumahetkillä yleensäkin, ei mainitun kaltaisia tiloja tule tunnistaneeksi, mutta jälkikäteen ns. jälkiviisaudella ilmiöt ovat kyllä nähtävissä.

Mikähän mahtaisi olla muuttunut talven mitaan? Olen ainakin löytänyt sanoille herkkyyys ja ryhdikkyys omaa sisällöllistä merkitystä. Herkkyyden tärkeys on löytynyt toisinaan omien ja lähimmäisten joidenkin piiloon jääneiden tuntemusten tunnistamisena ja kriittisenä hyväksymisenä. Ryhdikkyuden merkityksen tunnistan ainakin silloin, kun sille olisi ollut käyttöä. Toisinaan jopa luulen omaavani tietyn määrän ryhtiä.

Mutta minä en ole muuttunut, enkä uskoakseni voi muuta ollakaan, kuin mitä jo oikeastaan olen. Minussa, kuten muissakin ihmisissä on mukana kaikki tarpeellinen, sanoisin ko — tarpeelliset muuttujat.

MARKKU GRAAE

Inhimillisen kasvun seminaarin
luovuuden opettaja

Matka Ixtlaniin — matka toiseen todellisuuteen

Inhimillisen kasvun seminaarin opiskelijat ovat esittäneet kysymyksiä Carlos Castanedan kirjasta "Matka Ixtlaniin" Markku Graaele, joka on pitänyt INKAssa luentoja ja kursseja aiheina vapaus, kauneus ja luovuus. Haastattelu pyrkii tavoittamaan kirjan herättävän vaikutuksen inhimillisen kasvun näkökulmasta.

Carlos Castaneda on perulais-amerikkalainen antropologi, jonka ensimmäinen kirja "Matka Ixtlaniin" kuvaa hänen kymmenen vuoden oppiaikaansa yaqui-intiaani don Juanin luona. Don Juanin opetuksen ydin oli jatkuvassa kokemuksen avartumisprosessissa, kyvyssä nähdä eikä vain katsoa. Hän opettaa meitä kokemaan maailmaa ilman kulttuurisidonnaisuutta, elämän kokonaisuutena, jossa kaikella on merkitystä.

Kertoisitko, miten tutustuit Carlos Castanedan kirjaan Matka Ixtlaniin. Miten kirja on vaikuttanut ajatteluusi ja toimintaasi?

Castaneda esittämät ajatukset rohkaisivat kokeilemaan 'kokemistietoisuuden' herättämistä. Yleensä ihminen ohittaa itse kokemisen ja on ensi sijassa kiinnostunut kokemuksen tuloksista. Kokemisen selittäminen kiinnostaa enemmän kuin itse kokeminen. Selittämiseen kuitenkin vaikuttavat odotukset ja tämän seurauksena kokemuksen oudot ja odottamattomat sisällöt syrjäytyvät eivätkä nouse tietoisuuteen. Castaneda osoitti keinoja, joiden avulla voidaan pysähtyä itse kokemiseen, etenemättä selittämiseen ja tulkittamiseen. Tärkein näistä keinoista on siirtyminen 'kokemiskielen' käyttöön, kielen, jossa asioita kuvataan juuri niin kuin ne koetaan oli tulos kuinka outo tahansa. Myös mielen aktiiviteetti järjestellä ja selitellä asioita on suljettava pois. Tällä yksinkertaisella asialla on tietoisuudelle vallankumouksellinen merkitys.

Erityisen merkityksellisiä olivat ne ideat, joita Castaneda tarjosi kokemistietoisuuden kokeilemiseksi ja kontrolloimiseksi. Kysymyskynnykseksi nousivat ns. "voimapaikat". Onko mahdollista, että laajoilla puistoalueilla ja metsissä eri yksilöt voivat päätyä täsmälleen samoihin lähes pistemäisiin kohtiin ja antaa niistä toisiinsa sopivia 'kokemuskuvaksia'. Mahdottomalta näyttänyt asia osoittautui mahdolliseksi. Useat saivat epäilyksettömän henkilökohtaisen varmuuden 'ei-näkyvän näkyvyydestä'. Mietiskelytodellisuus tuli äkkiä haastavan todelliseksi. Ja osoittautui, ettei ollut kysymys vain "voimapaikoista", vaan ensimmäisestä askeleesta kokemistodellisuuteen. Vakuuttaminen perustui ennen muuta kaikkeen siihen, mitä ennakkoluulojen rohkeasta haastamisesta alkoi versoa.

Kokemistodellisuus on itseohjautuvaa, etenevää muuttumista. Toistamiskokeet osoittautuivat henkilökohtaisen varmuuden kannalta naiiveiksi. Ratkaisevan paljon enemmän

merkitystä oli ensimmäisistä kokemuksista versovilla uusilla, oudoilla ja ennustamattomilla kokemuksilla, jotka vastasivat muiden löytöjä. Selittelevä, tieteellinen maailmankuva meni armotta rikki. Toistettavuutta voi aina epäillä, mutta ei versomisen tuottamia odottamattomuuksia. Toistettavuusvarmuus romuttui ja sen tilalle tuli edettävyys- ja saavutettavuusvarmuus. Osoittautui, että se todellisuus, josta Castaneda puhuu, on ainakin osittain kenen tahansa ennakkoluulottoman saavutettavissa.

Olet pitänyt Inhimillisen kasvun seminaarissa kursseja luovuudesta ja vapaudesta jo 12 vuotta. Mikä merkitys kirjalla on opetuksessasi ja miksi suosittelet sitä edelleen?

Rajoittuminen omiin, tietoisiin kokemuksiin on perusta inhimilliselle muuttumiselle ja edistymiselle. Etenemään voi lähteä vain siitä, missä on. Olennaista on vapautua kaikista luuloista, arveluista, uskomuksista ja selityksistä, kaikesta siitä, mikä estää 'kokemisen-sisäisen havainnoinnin'. On vältettävä kuvitelmia, että voisi asettua tietoisuutensa ulkopuolelle. On hyväksyttävä inhimillinen hädänalaisuutensa ja todellisuuden armoilla oleminen. Tämänlaiset asiat kytkeytyvät läheisesti vapauteen ja niiden saavuttaminen luovuuteen.

En ole koskaan suositellut Castanedan kirjoista muita kuin Matkaa Ixtlaniin. Tätä kirjaa kannattaa suositella sen takia, että se havainnollisesti osoittaa, miten selittelemällä ja tulkitsemalla on mahdollonta saada otetta tietoisesta kokemistodellisuudesta. Kirja on myös upea näyte 'kokemiskielen' käytöstä ja sen kehittämismenetelmistä. Mutta kirjalla on myös vaaransa. Sen kertomusomaisuus herättää ja kiihottaa mielikuvitusta. Vaikka juuri mielen ja mielikuvituksen pysäyttämällä ja hiljentämisellä on ratkaiseva merkitys pyritäessä 'kokemistietoisuuteen'. Kirja on hyödyllinen vain, jos lukijalla on vilpittömiä halua tietoisuutensa kirkastamiseen ja selkeyttämiseen ja luontainen vastenmielisyys omituisuuteen, noituuteen ja hämärään mystiikkaan.

Carlos Castaneda on antropologina tutkinut ilmeisesti mytologioita, vanhoja kansanvii-sauksia ja kulttuureita. Teoksessa esiteltyjä metodeja on jopa tieteellisesti tutkittu. Näetkö kirjan maailmankatsomuksessa yhteyksiä muihin kulttuureihin ja ideologioihin?

En ole koskaan ollut kiinnostunut kirjasta muuten kuin kokemuskriittiseltä kannalta. Tästä näkökulmasta on jopa samantekevää, onko kirja tutkimusraportti vai fiktiivinen tuote. Kirja on merkityksellinen niiltä osin kuin sen kanssa voi käydä dialogia. Kirjasta voi poimia ne asiat, joilla on vastinetta omassa kokemuksessa ja rajoittua vain niihin. 'Kokemuksensisäiset' tapahtumat ovat omituisia ja käsittämättömiä ja siksi sillä, että näkee jonkun kuvaavan omalla tavallaan ja omista lähtökohdistaan jotakin, jonka itse on kokenut toisin, on tärkeä merkitys. Samaa koskeva erilaisuus synnyttää varmuutta kokemistodellisuudessa. 'Kokemusrealismi' edellyttää keskustelua samoja asioita eri tavalla kokeneiden kesken. Ja myös kirjan kanssa voi keskustella.

Mitkä ovat mielestäsi kirjan perusajatuksat? Voitko kiteyttää?

Tietoisuus on kuolemaa, mutta tietoisuuden avaavaa kuolemaa ei voida saavuttaa ilman taitoa, ilman että kasvattaa itsestään "nuhteet-toman soturin", niin kuin Castaneda sen sanoo. Ja taidon saavuttaminen edellyttää mielikuvituksen pysäyttämisen ja kuvitelmista luopumisen. On "metsästettävä" kuvitelmiin, jotta avautuu tie taidon kehittämiseen. Mielestäni Castanedan kirjan ydin on sen esittämässä prosessikuvauksessa. Ensimmäin on kuoltava muilta, sitten on kuoltava muille ja lopulta on kuoltava tietoisuuteen. — Elämä elää kuolemaa. Tämä on tyypillistä kokemuskielellistä ilmaisua.

Tietäjäintiaani don Juanille jokapäiväinen maailma ei ollut sellainen, miksi me sen uskomme. Hänelle todellisuus tai meidän kaikkien tuntema maailma on pelkkää kuvausta, jota ihmiselle oli syntymähetkestä alkaen taottu päähän. Don Juanin mukaan arkitodellisuutemme on loputon virta aistitulkintoja, jotka seuraavat toisiaan keskeytyksettä ja harvoin jos koskaan herättävät epäilyjä. Jos todellisuutemme on pelkkää mielen kuvittamista, niin merkitseekö tämä sitä, että suurin osa ihmis-kuntaa elää oman tahtonsa ja tietoisuutensa ulkopuolella ikäänkuin unessa?

Tietoisuus on joko unessa tai valveilla. Vain harvat ovat edes hetkittäin valveilla. Valveilla todellisuus näkyy kuolemana, unessa elämänä. Sinänsä voi olla samantekevää, onko

ihminen valveilla tai unessa, koska tärkeitä varmasti ovat ne kokemukset, joiden kautta ihminen oppii tuntemaan itsensä. Valveilla-oleva menettää ratkaisevalla tavalla kokemismahdollisuuksia. On huomattavaa, että don Juan ei kirjassa puhu tietoisuuteen yhtymisestä jokaisen asiana. — Tiet eivät etene, vaan tiellä kulkijat.

Tietäjä don Juan yritti opettaa Carlos Castaneda "näkemään" pelkän "katsomisen" sijasta. Ensimmäinen askel näkemiseen oli "maailman pysäyttäminen". Don Juanin mukaan maailman pysäyttäminen kuvaa tiettyjä todellisuuden tiloja, joissa arkitodellisuus muuttuu siksi, että keskeytyksettä jatkuvan mielikuvien sarjan katkaisee sille vieras asiantila. Miten ihminen oppisi pysäyttämään oman mielensä automaattisen mekaniikan voidakseen havaita miten kokee asioita?

Tuloksien tavoittaminen synnyttää arkitodellisuuden. Jonkin näkemisen sijasta on pysähdyttävä itse näkemiseen, näkemisen kokemiseen. Kun pysähdytään kokemisen tapahtumiseen, niin "maailma pysähtyy". Merkitys on tekemisessä, ei tekemisen tuloksissa. Kun himo tuloksiin sammuu, niin tulee kokemuksia "maailman pysähtymisestä", kokemuksia jotka ovat aina sisällöltään uudenlaisia. Muuttuva pysäyttää maailman. Olennaista on vapautua muutokseen. Kun antaa itsensä kokonaisvaltaisesti alttiiksi kokemiselle ja muutoksille, niin maailma pysähtyy. Mikään selittäminen ei "maailman pysähtymistä" selitä.

Kirjassaan Castaneda kuvaa kuinka ihmeelliseksi don Juan koki maailman, joka oli hänelle typeryttävä, kunnioitusta herättävä, arvoituksellinen ja käsittämätön. Vanhus halusi oppilaansa käsittävän, että hänen on kannettava vastuu olemisestaan tässä suurenmoisessa maailmassa. Don Juan halusi osoittaa, että Carlosin on opittava tekemään jokaisesta teosta merkitsevä. Ihmisen onni on siinä, että hän on toimiessaan täysin selvillä ajan riittämättömyydestä. Sellaisen ihmisen teoissa on merkittävää voimaa. Ihmisen on tiedostettava, mitä tahansa hän tekeekin, se voi jäädä viimeiseksi teoksi maan päällä. Miten nykyajan ihminen oppisi elämään siten, että hän oivaltaisi jokaisen hetkensä ainutkertaisuuden?

Antamalla kaikkensa jokaiselle asialle, jota tekee. On mentävä asian läpi päästäkseen uuteen asiaan. Jokaiseen asiaan on mentävä niin kuin se olisi viimeinen asia. Tämä yksinkertainen sääntö avaa kokemistietoisuuden. Sen sijaan, että pitää huolta asioista ja maailman tilasta, on antauduttava asioiden armoille. Kokeminen on itsensä läpi menemistä. Ilman itsensä alttiiksi antamista ei ole kokemista. Teosta tulee merkitsevä, kun nähdään sen tuloksen turhuus. Tulosten turhuudesta syntyy tekojen merkitys. Tietoisuus tekee teot turhiksi, mutta tämä turhuus löytyy vain toimimalla.

Carlos Castanedan kirjassa puhutaan paljon voimasta. Intiaani selitti Carlosille ihmisen olevan henkilökohtaisen voimansa summa ja se summa määrää, kuinka hän elää ja kuinka kuolee. Sen miten ihminen mitään tekee, määrää hänen oma voimansa. Voima on henkilökohtaista ja se kuuluu vain itselle. Voima määrää ihmistä ja samalla tottelee häntä. Miten itse ymmärrät voiman olemuksen ja mistä se käsitteesi mukaan muodostuu? Mitä mahdollisuuksia ihmisellä on kasvattaa ja varastoida voimaa?

Ihminen ajattelee voiman yhteydessä omia vaikuttamismahdollisuuksiaan: Siten silmät ja korvat ovat jo valmiiksi tukossa. Voiman edellytyksenä on "nuhteettomuus". Nuhteeton tietää ettei hän ole mitään. Voima kuuluu aina muille. Ihmisellä voi olla voimaa muiden silmissä, mutta ei omista silmissään. Voimaa on pitää itsensä tyhjänä. Se joka kuvittelee itsensä jotakin ja luulee omaavansa voimaa on heikko. Se joka ei ole mitään (tietoisesti) omaa kaiken maailman voiman. Voimaa ei voida osittaa. Kristinuskossa asia sanotaan toisin: ellei kadota itseään ei itseään löydä. Voima ei ole mikään objekti, josta voidaan ajatella sitä tai tätä. Voima on se, joka ohjaa kaikkea tapahtuvaa, ja siksi kullakin on voimaa sen mukaan kuin hän on mukana tapahtumissa. Voimakkain on se, joka antaa itsensä voiman valtaan, heikoin se joka kuvittelee omaavansa voimaa.

Tekemisen ja ei-tekemisen teemat ovat keskeisiä don Juanin opeissa. Hänen mukaansa tekeminen tekee sinusta sinut ja minusta minut. Tuo kivi on kivi kaikkien niiden asioiden täh-

den, jotka sinä osaat sille tehdä. Maailma on maailma, koska sinä tiedät, kuinka se siksi tehdään. Jollei maailman tekeminen olisi sinulle tuttua, se olisi erilainen. Ei-tehdessään ihminen tuntee maailman, joka on tunnetta. Ihmisen täytyy antaa oman ruumiinsa keksiä ei-tekemisen voima ja tunne. Voidaanko tässä nähdä yksi kirjan tärkeimmistä ajatuksista — tunteen hallitseman maailman ylivertaisuus ajatusten hallitsemaan maailmaan!

Tietoisien valveillaolon hetkille todellisuus on uni. Joskus puhutaan todellisuuden ”ei-min-käänlaisuudesta”. Tekeminen on kokemiseen astumista. Kokemisen nälkä muodostaa maailman. Ihminen tekee maailman omaksi kuvakseen. Jokaisella on maailma omanaan. Kovin syvällisesti ei tarvitse kenenkään kanssa keskustella huomataksaan toisen olevan toisessa ja toisenlaisessa todellisuudessa. Mutta kenellä on oikeus häiritä toisen unta ja kenen oikeuttamana? Uni on kasvun kohtu. Uni on myös lahja. Tietoisuuteen herännyt voi katua heräämistään. Kauneinta on olla riittävän puhdas kyetäkseen kuulemaan intuitiotaan ja näin elämään ihmisten elämää ihmisten keskuudessa. Tietoisuuden portit eivät ole suljettavissa. Rakkaus on kokemuksen tietoisuutta. Ei-tekoa etsivä toimii heräämisen hinnalla. Mutta selittelystä luopuminen avaa kokemistodellisuuden.

Kirjassaan Matka Ixtlaniin Castaneda kuvaa monia henkisen kasvun vaikeuksia. Don Juanin mukaan vaikeinta maailmassa on omaksumista soturin mieli. Soturin mieli edellyttää itsehillintää ja täydellistä antautumista. Soturin on yhtä aikaa pidettävä itsensä koossa ja päästettävä valloilleen. Soturi luo itse oman mielentilansa. Hän pystyy pureutumaan tyhjänpäiväisyyden läpi ja säilyttämään itsensä puhtaana. Miten ihminen voi saavuttaa sellaisen itsesäätelyjärjestelmän, jossa yksilön vapaus määräytyy vain sisäisyydestä käsin?

Ihminen on olemassa ohjattuna ja opetettuna. Tosi vapaus on tämän tajuamista. ”Soturi” tietää, että hänen on kuoltava jokaisen asian ja ihmisen elämää. Nuhteettomasti omaa elämänsä elävät otetaan sisäiseen opetukseen, ajasta, paikasta ja olosuhteista riippumatta. Se joka rakastaa velvollisuuksiaan, mitä ne ovatkin, ei epäile todellisuuden luotettavuutta, miltä se näyttääkin. Jokainen joka antaa kaikkensa on ”soturin” tiellä. — Se jo-

ka haluaa opettaa on opetettuna, se joka haluaa oppia, opettaa.

Olet itse opettanut luovuutta juuri muuttumisen, uudistumisen ja toiseksi tulemisen näkökulmasta. Mitä valmiuksia ihmiseltä vaaditaan, jotta hän pystyisi muuttamaan käsityksiään maailmasta, itsestään ja todellisuudesta?

Mielestäni tärkeintä on pidättäytyä kokemiseen ja antaa asioiden kokemuksen opettaa. Kokemisesta versoo kaikki mitä tarvitaan. Kokemiseen pysähtyminen edellyttää uskomuksista, toivomuksista, luuloista, arveluista ja kuvitelmista pidättäytymistä. Ei kukaan voi olla rehellinen kokemuksilleen ilman, että hän saavuttaa viisautta.

VIIKONLOPPUSEMINAARI ENÄ-SEPÄN KURSSIKESKUKSESSA VIHDIN OJAKKALASSA 1.—2.8.1987

Seminaarin aiheina ovat
runon kirjoittaminen,
muovailu ja maalaus.

OHJAAJAT:

Terttu Lemström ja
Juha Sandberg

KURSSIMAKSU 200,—
TÄYSHOITO 110,—
MATERIAALIT 50,—

ILMOITTAUTUMISET:

Kirjallisesti 15.7. menessä
Kriittinen korkeakoulu
Meritullinkatu 9 D 31,
00170 Helsinki
puh. (90)633 898

Kurssimaksu ps-tilille 715 56-0

Kolme näkö- kulmaa nykyihmisen henkisen kasvun ulottuvuuksiin

Inhimillisen kasvun seminaarin (IN-KAn) opiskelijat järjestivät 18.3.1987 Sibelius-lukiossa yhteiskeskustelutilaisuuden nykyihmisen henkisen kasvun ulottuvuuksista. IN-KAlaisten lisäksi keskustelijoina olivat

Fil. kand. Markku Graae
Näytelmäkirjailija Eeli Klemetti
Pääsihteeri Pekka Robert Sundell

Artikkeli on kooste tilaisuuden alkuosan alustuksista ennen varsinaista keskustelua.



MARKKU GRAAEN ALUSTUS

Länsimaisessa kulttuurissa ei näytä olevan luonnollista sijoittumista niille asioille, joista ihminen puhuu inhimillisestä kasvusta puheessaan. Tämä näkyy parhaiten puheiden vääristymisessä. Tarkoitetuille merkityksille ei löydy luonnollista ja aitoa ilmaisua. Sanat vääristävät puhetta.

Kulttuurille on ominaista pyrkimys valtaan, hallintaan ja ennustettavuuteen, asioihin, jotka eivät merkitse mitään yksittäiselle, ainutkertaiselle ja kokevalle ihmiselle. Ja sana 'kasvu' kertoo miten asiat vääristyvät länsimaisessa kulttuurissa. Jokainen, joka on todella jotakin oivaltanut, ymmärtänyt ja taajunnut omasta inhimillisestä olemisestaan ja todellisuudestaan tietää, että tällaisen hetken yhteydessä koetaan olennaisella tavalla 'pieneksi tulemista'. Inhimillinen tyydytys tulee vähenemisestä. Yksilöllisen kokemisen kannalta 'kasvu' on vapautumista ja pieneksi tulemista. Todellista 'kasvua' tapahtuu valtahalujen murtuessa ja silloin, kun löytyy se elämän totuus, joka ei ole ihmisten mielipiteistä riippuvainen. Sana 'kasvu' vääristää tarkoitetun asian ja vaikeuttaa sen tiedostamista.

Kun puhutaan inhimillisen kasvun ulottuvuuksista, niin helposti sorrutaan länsimaisen kulttuurin pinnallisiin ja ainutkertaisuutta torjuviin ajatusmalleihin. Ilmeisesti luonnontieteiden vaikutuksesta yksilön elämänsuhtaudutaan kuin se olisi jotakin ennustettavaa ja sen mahdollisuudet ennalta nähtävissä. Kuvitellaan, että inhimillisen kasvun ulottuvuudet voidaan nähdä ulkoapäin tai ylhäältäpäin. Mutta yksilö on aina elämänsä prosessissa ja näkee oman olemassaolonsa ja todellisuutensa siitä positiosta käsin, jossa hän on. Todellisuus on yksilölle perspektiivistä. Yksilön mahdollisuudet teoretisoida inhimillistä elämää ovat jostakin yksittäisestä positiosta avautuvia perspektiivisiä näkymiä. Jos tästä perspektiivisyydestä irrottaudutaan, niin ei enää puhuta ihmisistä ja yksilöistä. Luonnontieteelliset ajatusmallit tekevät ihmisestä 'kuolleen kappaleen'.

Vain kokemus muuttaa ihmistä

Vaikka inhimillinen todellisuus olisi kaikille sama, niin jokainen tietoisuus näkee sen omasta positiostaan käsin ja omien taipumustensa, pyrkimystensä ja kokemushistoriansa pohjalta. Jokainen kokemus muuttaa ihmistä, saa hänet näkemään todellisuutta uusin silmin ja suhtautumaan siihen uudella tavalla. Kokemukset ovat peruuttamattomia, lopullista ja toistamatonta muuttumista. Kokevasta tietoisuudesta käsin ei voida tietää, mitä tulevat kokemukset tuovat mukanaan. Yksilön todellisuus on perustavanlaatuisesti odottamatonta ja arvaamatonta. Toisen kertomukset kokemastaan eivät ole merkityksellisiä ellei ole asiaan liittyviä omia kokemuksia. Kokemuksia ei voida siirtää eikä välittää. Yksilöllisen, kokevan tietoisuuden kannalta ei voi olla inhimillisten ulottuvuuksien lopullista kuvausta, voi olla vain rikastuttavaa keskustelua. — On vähennyttävä ainutkertaiseksi.

Länsimaisen kulttuurin kontekstissa oletetaan jokin abstrakti ymmärrys, jonka kohteena todellisuus on. Ainutkertainen yksilöllisyys ohitetaan, ja siten myös hämärretään ajatukset vakavasti otettavasta yksilökehityksestä. Kokevan ja muuttuvan yksilön kannalta ei ole mitään yleistä, ylisubjektiivista ymmärrystä eikä myöskään ymmärryksen tuottamia lopullisia todellisuuskuvauksia. Subjektiivisen ja kehittyvän tietoisuuden kannalta on jopa sanottava, että ymmärrys ei ole ihmisessä vaan ymmärrettävissä asioissa. Jokaiseen asiaan sisältyy siihen liittyvä ymmärrys. Ymmärtäminen on ymmärtämättömyydestä vapautumista. Näin ymmärtäminen ei 'kasvata' yksilöä vaan vähentää. Ymmärtäminen on ymmärtämishuolen poisymmärtämistä.

Käsittäminen ja määritteleminen, samoin kuin teoretisointi ja selittäminen tuhoavat todellisuuden ainutkertaisuutta ja siten myös ajatusta yksilön kehityksestä ainutkertaistumisena. Yksilön kannalta olennaista on eteneminen, tietoisuuden vahvistuminen, ei selittäminen. Jokainen käsite ja määritelmä pysäyttää elävää todellisuutta ja sulkee tietä muutokseen. Käsitteellistävä asenne heikentää ja hämärtää ajatusta elämästä oppimisen prosessina. Vapautuminen käsitteistä ja määritelmistä avaa tien välittömien kokemusten hyväksymiseen ja siten tien muutokseen

ja kehitykseen.

Kunnioittamisesta

Esimerkkinä käsittämishalun aiheuttamista seurauksista voidaan esittää 'kunnioittaminen'. Käsittämisen kannalta kunnioittaminen edellyttää tilannetta, jossa on jotakin kunnioitettavaa, jotakin jalustalle nostettavaa. Kunnioittaminen on mahdollista, jos on jotakin kunnioitettavaa. Kuitenkin kokeilemalla kunnioittamista mihin tahansa voidaan nähdä, että kunnioittava asenne löytää kunnioitettavasta aina jotakin kunnioitettavaa. Mitä tahansa voidaan kunnioittaa sillä kunnioittaminen on kunnioitettavan löytämistä. Ei ole sellaista ihmistä tai asiaa, josta välitön ja kokeva kunnioittaminen ei löytäisi kunnioitettavaa. Kunnioittaminen on tapa toimia. — Vastaavanlainen tilanne tulee esiin 'luottamisen' yhteydessä. Käsittämishalu edellyttää, että on ensin oltava jotakin luotettavaa, luotettavaksi osoittautunutta, ennen kuin voidaan luottaa. Kokevalle yksilölle luottaminen on kuitenkin toimintatapa, jolla etsitään luotettavuutta. Luotettavuutta löydetään luottamalla. Kunnioittaminen ja luottaminen ovat tietoisuutta herättäviä toimintoja ja kokemismuotoja.

Suotuista yksilöllinen muuttuminen on ainutkertaistumista ja sellaisena astumista käsittämättömyyteen. Muuttumisessa syyllä on aina odottamaton seuraus. Itseään kehittävä ja kasvattava ihminen joutuu jatkuvasti toteamaan, ettei hän voi pyrkiä johonkin haluaumaansa tulokseen. Kokeminen avaa silmät arvaamattomalla tavalla. Joudutaan toteamaan, että TEOILLA ON NIISTÄ RIIPPUMATON SEURAUS. Ja tämän takia yksilökehitys asetetaan kulttuurissa toissijaiseen asemaan. Mutta juuri se, että teoilla on niistä riippumaton seuraus, on yksilökehitykselle todella tärkeää ja merkityksellistä. Käsittämishalu estää olennaisimman oivaltamisen.

KESKUSTELUA

Pekka P:

Minä haluaisin kysyä yhden asian. Käyttömäärä kertoo ilmaisua "länsimaisessa kulttuurissa" ja "länsimainen ihminen". Onko se vain niin, että itse tunnet tämän kulttuurin omakohtaisesti vai onko selvä ero siihen, että muissa kulttuureissa nämä asiat ovat oleellisesti eri tavalla?

Markku:

Ei vaan minä vertaan sitä taustaa, mikä minulla on länsimaisena ihmisenä siihen, mitä minä todella yksilönä koen ja näen sen risiiriitaisena.

Pekka S:

.... mutta, että sinä et ole länsimaisen kulttuurin kasvattama jossakin ratkaisevassa merkityksessä. Eli ajattelet ihmisen voivan mennä oman kulttuurinsa — tässä tapauksessa länsimaisen — ulkopuolelle Jos me ajattelemme, että on olemassa jokin sellainen kokonaisuus kuin kulttuurimuoto, joka kasvattaa tiettyntyyppistä kokemusta tai tiettyntyyppisen kokemuksen vääristymää, niin voidaan tietysti aidosti kysyä, mistä minä tiedän, milloin olen päässyt sen vääristymän ulkopuolelle, kun en ole koskaan toisenlaisessa kulttuurissa elänyt ja kasvanut. Eikö sekin, mitä sinä todella yksilönä koet, ole länsimaisen kulttuurin sisällä tapahtuvaa, ja sikäli tähän kulttuuriin kuuluvaa?

Markku:

Niin, mutta nyt sinä haet taas vertailevaa lähtökohtaa. Jos me tukeudumme vain ja ainoastaan siihen, mitä minä todella oivallan, se on se, minkä ympärillä kaikki tapahtuu. Minua ei henkilökohtaisesti hyödytä itämaisen ja länsimaisen kulttuurin vertaileminen.

Pekka S:

Siis sinä teit erottelun. Erottelu itse on vertailua ja vertailussa ei ole mitään huonoa. Vertailun kautta me voimme saada esille sellaisia asioita, joista me voimme sanoa, että ne ovat jotain erityisiä. Itse asiassa silloin, kun me jostain puhumme, puhumme aina jostain erityisestä. Ei voida koskaan päästä sen ulkopuolelle; ajattelu itse edellyttää erottelua ja vertailua.

Jos sinun lähtökohtanasi on se erottelu tai vertailu, että länsimainen kulttuuri on ongelma ja sitten on jotain muuta, joka ei ole länsimaista kulttuuria ja ongelmatonta siinä suhteessa kuin sinä haluat sanoa, niin minä yritin kysyä, mitä se sitten on.

Mitä on se yleinen sinussa, joka on länsimaisen kulttuurin tuote ja ongelmallista ja mitä on se, niin kuin haluat sanoa, henkilökohtainen, joka ei ole länsimaisen kulttuurin tuote? Mistä se on tullut, se henkilökohtainen, jos se ei ole tässä kulttuurissa kasvanut ja syntynyt.

PEKKA SUNDELLIN ALUSTUS

Yritän lähestyä tätä teemaa hivenen toisella tavalla kuin Markku. Toivottavasti se sopii ja ainakin se antaa mahdollisuuden keskusteluun. Keskusteluun siinä aidossa merkityksessä, että siinä on tarkoitus ymmärtää toista. Aito keskustelu ylittää vakuuttelun ja uskottelun, mikäli totuus on kannustin tässä vuorovaikutuksessa.

Kun sain tämän illan teeman ”Nykyihmisen henkisen kasvun ulottuvuudet”, niin hämmästyin teeman tavatonta laajuutta: sehän pitää sisällään melkein mitä vaan. Siitä johtuu teeman hahmottamisen vaikeus.

Aluksi teen tällaisen käsitteellisen erottelun ja luokittelun. Myöhemmin haluan siten puolustaa tätä käsitteellistä lähetymistapaa, mikäli se synnyttää keskustelua. Yritän nyt kiinnittää huomiota yhteen kohtaan tässä otsikossa ja se on henkinen. Ajattelen, että nämä muut sanat ovat sellaisia, että ne määrittelevät erityistä tässä otsikossa, mutta sanassa henkinen on otsikon ydin. Aluksi oikeastaan kysyn, mitä sillä henkisellä voitaisiin tarkoittaa, mitä on henki tai henkinen?

Hengen ulottuvuudet

Ehdotan, että meillä voisi olla kolme alustavaa tapaa ymmärtää tämä sana. Ja oikeastaan huomaamme näin sanoessamme itse asiassa jo antaneemme ensimmäisen hengen ulottuvuuden tai henkisen määritelmän. Henki on synonyymi sanalle ymmärtää. Se tarkoittaa inhimillistä tietoisuutta tai kulttuuria laajassa mielessä. Siis jotain sellaista, joka on luonnon vastakohta, ja ihmisen tekemää.

Henki on jotain sellaista, jonka alkuperä on ihmisessä ja joka ei ole meille annettu. Siis siinä mielessä kuin luonto on meille annettu: emme ole itse tehneet luontoa. Henki on nimittäin jotain sellaista, joka on absoluuttisesti oman ymmärryksemme ja tekemisen tulos.

Toisaalta voidaan sanoa, että usein kun puhutaan henkisestä, puhutaan tietynlaisis-

ta arvoista. Siinä ei varsinaisesti erotella maailmassa erilaisia olemuksia, vaan ajatellaan, että puhutaan arvoista ikäänkuin näiden olemusten laadullisina piirteinä.

Eräs tapa jäsentää nämä henkiset arvot on jako eettisiin, esteettisiin, teoreettisiin ja uskonnollisiin arvoihin. Tällöin yleensä ajatellaan, että nämä arvot oikeuttavat itse itsensä ja ovat kaikkien muiden arvojen viimekätisenä perustana. Muu on itsearvoihin nähden välineen asemassa.

Nämä arvot erotellaan joistakin toisista arvoista; vitaalisista arvoista, arvoista, jotka liittyvät mielihyvään, terveyteen tai hyötyyn. Ja tällöin ajatellaan, että henkiset arvot ovat jotakin sellaista, jota ei tavoitella välineenä vaan niiden itsensä tähden.

Eikö ole aika tavallista ajatella, että rahaa ei tavoitella itseisarvona, vaan sen tähden, että se on väline vaihtaa joitakin sellaisia asioita, joita tarvitaan. Rahan voi vaihtaa kauneuteen tai ainakin johonkin sellaiseen, jonka kautta tämä kauneus ilmenee.

Myöskään keskustelu ei ole itseisarvo sinänsä. Se on väline tavoittaa totuutta tai parmpaa itseymmärrystä.

Nykyihmisen arvot

Teen pienen sivupolun siksi, että otsikossa on sana nykyihminen. Jos me ajattelemme tätä otsikkoa nyt näiden ns. itseisarvojen kautta, sanoisin silloin mielelläni, että nykyihmisen arvot tai henkisen kasvun muodot ovat samat kuin ihmisillä aina. Henkinen kasvu on yhtä ja samaa ihmisen pyrkimystä täyttää oma mittansa, tavoittaa tarkoituksensa, vain sen muodot vaihtelevat. Kulttuuriin liittyy erilaisia välineitä, ilmentymiä, mutta ne samat välineet voivat liittyä tai eri välineet kannattaa samaa perusarvoa. Esimerkiksi musiikin olemassaolon muoto on maailmassa hyvin erilainen kuin veistoksen tai runon. Kaikki nämä muodot silti kannattavat samaa ehdotonta arvoa — kauneutta.

Kolmanneksi hengestä puhutaan ikään kuin (luonnon) esineenä. Esimerkiksi silloin, kun puhutaan luonnon hengistä, nähdään, että se on puhetta esineistä, erillisistä olennoista. Sen lähtökohtana on jaottelu, että meillä on olemassa kaksi tai useampia olemassaolon tasoja. Toinen on materiaallinen ja sen vastakohtana on jotain arvokkaampaa, henkistä. Tässä ajatellaan, että sellaiset

olennot, jotka ovat materiaalisessa hahmossa ovat huonompia kuin sellaiset olennot tai esineet, jotka ovat ei-materiaalisessa hahmossa. Niitä voidaan luokitella erilaisiin hierarkioihin sen mukaan, minkälainen maailmankatsomus on kysymyksessä. Tosin joissakin katsomuksissa arvo ei riipu siitä, ovatko ne aineellisia vai henkisiä, vaan niiden toiminnan tarkoituksesta ja motiiveista. Kristillisessä perinteessä esimerkiksi sopii langennut arkkienkeli, joka sittemmin tunnetaan itse piruna.

Merkityksistä

Kun alussa ensimmäisen määritelmän mukaan sanoin — henki on luonnon vastakohta — niin en halunnut oikeastaan sanoa sitä, että se olisi materian vastakohta, vaan yrittäin sanoa, että henkiseen liittyy ymmärrys. Siis kyky antaa asioille merkityksiä.

Kerron tästä pienen esimerkin. Se ehkä selventää sitä, mitä sanoin erilaisista esineistä tai ilmenemismuodoista, jotka voivat kannattaa samaa arvoa tai muuta merkitystä. Ymmärtäminen on kykyä antaa asioille merkityksiä. Merkityksen ymmärtäminen on sosiaalista. Se tapahtuu tietynlaisissa istituutioissa. Esimerkiksi kun nyt puhun, ja joku teistä nostaa käden, se merkitsee mitä ilmeisimmin puheenvuoron pyyntöä. Mutta sama teko bussipysäkillä merkitsee eri asiaa. Jos joku lähtee tämän jälkeen läheiseen ravintolaan, ja nostaa käden pystyyn siellä, se ei merkitse puheenvuoron pyyntöä, vaan tarjoilijan kutsumista paikalle. Meillä on yksi teko ja kolme eri merkitystä.

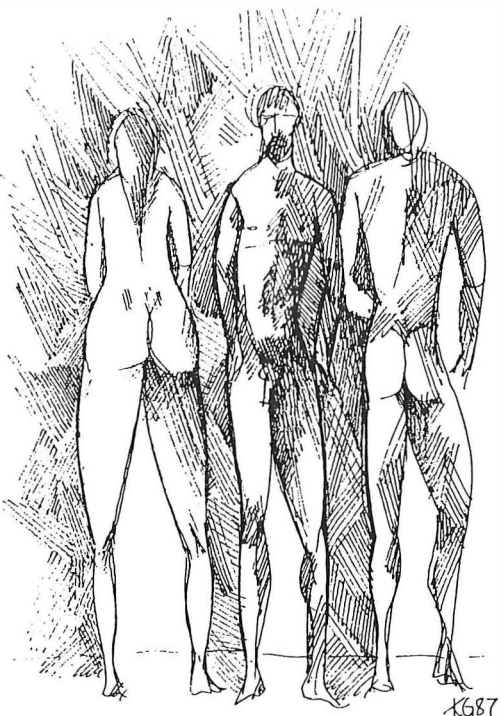
Subjekti — henki

Kuinka nämä eleet voidaan sitten ymmärtää eri tavalla? Tapa jolla ymmärrämme tämän esimerkkinä käytetyn teon eri merkitykset, on yksilöllinen tai kulttuurinen piirre, ja sikäli ihmisen luoma. Näitä merkityksiä emme löydä luonnosta tutkimalla sitä luonnon-tieteellisellä tavalla. Ajatellessamme luontoa aineellisena tai materiaalisena, ymmärrämme sen kuten vanhakantaisessa luonnontieteellisessä lähetymistavassa, jossa henkeä ajatellaan perinteisesti materian vastakohtana. Mitä materia silloin olisi? Tietty aistimellisuuden muoto? Materia on se, mitä voidaan esimerkiksi nähdä tai kuulla. Kuka tai mikä tällöin näkee tai kuulee?

Mutta jos materia määritellään — materia on se, mikä on tietoisuuden kohteena — huomaamme, että tietynlainen jako nykyfysiikkaan tai itseasiassa hieman vanhempaan fysiikkaan perustuva jako aineellisten kappaleiden ja ei-aineellisten kappaleiden välillä katoaa. Henki on se, joka ottaa jonkin kohteekseen. Silloin käytämme hyvin yksinkertaista jakoa subjektiin ja objektiin. Se mikä on aina objektina on materiaa ja se, mikä on aina subjektina, on henkeä. Näin minä haluaisin ymmärtää Markun äskeisen puheenvuoron.

On kovin vaikea sanoa, että toinen on arvokkaampi kuin toinen. Henki on se, joka viittaa aina toiseen ja toinen on se, jota ilman henki ei tule tietoiseksi itsestään. Voidaan sanoa, että on olemassa tietty minä, ja aina kun on olemassa tietty minä, tietylle minälle on olemassa jotain, joka ei ole minä. Se on materiaa.

Hengen objektivaatioita on se, että ymmärtää ei-minän minäksi, sekoittaa nämä kaksi keskenään. Eli ei ole tietoinen itsestään erillisenä olentona. Tämä on Fichten ajatus hengen dialektiikasta. Dialektiikka on nyt huono sana tässä yhteydessä, sillä marxilaisessa filosofiassa dialektiikalla tarkoitetaan sekä todellisuuden rakennetta että filosofista metodia.



EELI KLEMETIN ALUSTUS

Yritän tiivistää alustukseni yhden kysymyksen ympärille, että jää aikaa keskusteluun.

Itsekasvatus — maailmanparannus

Näitä sanoja ei ole totuttu kuulemaan vakavasti otettuina samassa lauseessa, ja niissä molemmissa on aika epäilyttävä aromi. ”Itsekasvatus” kuulostaa kovin sulketuneelta eikä ”maailmanparannus” ole nyt parhaassa kurssissaan. Näitä kahta pidetään yleensä toisilleen vastakkaisina pyrkimyksinä, joilla on aivan erilaiset puhetapansa ja -yhteisönsä. ”Maailmanparantajat” syyttävät ”itsekasvattajia” sokeudesta ympäristön tehtäville ja jälkimmäiset taas ivaavat maailmanparantajia sokeudesta oman itsensä suhteen. Yritän seuraavalla esimerkillä häiritä tätä vanhaa rajanvetoa.

Teon kuilu

Teon kuilu on tilanne, jonka voi löytää sekä läheltä itsestä että kauempaa maailmalta: joku asioiden tila huomataan pahaksi, ei-toivottavaksi ja siitä ollaan yksimielisiä; muutoksen tarve on ilmiselvä — mutta silti sille asialle ei tehdä mitään.

Mistä tässä on kysymys? Kun on käynyt läpi tavanomaiset vastauksensa ja selitysrepertuaarinsa, jää kiusallinen epäily ettei ole vielä koskettanutkaan koko asiaa, että tässä kyteekin suurempi mysteeri kuin pystytään ajattelemaan, sellainen, joka ei ole enää ratkaistavissa jokapäiväisen toiminnallisuuden suunnassa.

Uteliaisuus

Teon kuiluun liittyy toinen mysteeri: uteliaisuus. Uteliaisuutemme kohdistuu aktiivisena kaikkeen tekemiseen, siihen mitä on tehty tai suunniteltu tehtäväksi tai mitä mieltä ollaan siitä, mitä joku on tehnyt. Uskomme,

että se uteliaisuus vie todellisuutta ja Tekoa kohti. Mutta käykö niin?

Uteliaisuus on nälkäinen keräilijä. Uteliaisuutemme, joka maistelee kaikkea, mutta ei sulata mitään, kasaa eräänlaista lausetollista kuonaa, "väliainetta" itsemme ja tekojemme väliin. Se "väliaine" on näennäisesti hyvin valaisevaa, välkehtivää, mutta siinä valossa on merkillistä lamaavuutta niin, että se lopulta kuitenkin enemmän peittää ja mystifoi kuin valaisee. Mitä harmaammaksi käy arkisten tekojen maailma, sitä liikkuvammaksi tämä "väliaine". Siellä on kaikki elävyys ja tyylien rikkaus, merkkien huumi. En tarkoita "vihteellisyttä", vaan aivan asiallista puhetta, uutisia, kommentaareja, esitelmää, kaikkea tätä. Tätäkin.

Orjuus

Tekojen maailma uhkaa sensijaan köyhtyä pelkäksi toimenpiteiden sarjaksi, jossa tietynlaisen väsähtäneen itseäänselvyyden loigalla toimenpide seuraa edellistä toimenpidettä. Perusteiden punnitseminen ja pienten asioiden merkityksellisyys katoavat. Metafysiikka leikkautuu arjesta lopullisesti irti. Merkityksien ajalehdittua aikansa niiden sijan ottaa Intensiteetti — totaalikokemus on saatava millä hinnalla hyvänsä — ja se, joka saa käyttöönsä Intensiteetin, se on maailmanhallitsija.

Ensimmäinen havahtuminen on orjuudentunne. Kun tunnemme olevamme orjia, meidän on turha syyttää maailmanhallitsijaa. Tulisi kysyä kysymys: Mikä minussa syylee orjuutta? Sen sijaan että jahtaisin maailmasta syyllisiä, olisi kysyttävä: mikä minussa luo perustaa itsemanipulaatiolle? Mitä olemukseni puolta siinä ruokitaan? Isokaan mahti ei pysty huiputtamaan minua, ellei itsessäni ole jotain, joka mieluusti osallistuu huiputukseen. Tässä "maailmanparantaja" kysyy samaa kysymystä "itsekasvattajan" kanssa.

Tie orjuudesta? Kunnioittaminen — josta Markku puhui — tajutaan yleensä niin päin, että ensin on jalusta ja sitten tulee kunnioitus perässä. Samoin voi sanoa kiinnostuksesta: Yleensä katsotaan, että lämmin kiinnostus syntyy, kun on sellainen asia, joka on kiinnostava. Kun se herättää kiinnostukseni, sen jälkeen kiinnostun siitä ja alan sitä harrastaa. Mutta kannattaa työskennellä myös toisinpäin, niin että ensin tarkkaavaisuudella lämmittää kohteen, sen myötä kiin-

nostuu siitä. Näin siirrymme passiivisesta "väliaineesta" aktiivisen "työvälineen" suuntaan. Emme ole enää pelkkää materiaa — josta Pekka puhui — "Mikä on aina objektina on materiaa." Jos toimin vain kohteena, joka reagoi mielenkiintoisiin ärsykkeisiin, enkö silloin jää pelkäksi materiaksi? Se koulutustie, jota suositteletin, kulkee tarkkaavaisuudesta kiinnostukseen päin. — Siitä ei tässä enempää.

Pekka S:

Se mitä tuossa mielessä sanoin hengestä oli hyvin teoreettinen ratkaisu ja lähinnä maailmankuvallinen tai maailmankatsomuksellinen. Se oli tietty tapa ymmärtää henkeä yleisenä periaatteena. Mutta jos haluaa oppia ymmärtämään ei sitä, mikä on paras mahdollinen maailmankatsomus, vaan omaa erityistä persoonaansa — ne eivät nimittäin ole välttämättä yksi ja sama asia minun mielestäni — silloin en osaisi suositella tällaista filosofista menetelmää. Mitä paremman malin hengen yleisestä lainalaisuudesta luo, sitä paremmin itse tulee tietoiseksi omasta reaalisesta henkilöstään.

Henkilökohtaiset asiat ovat, kuten itse sanokin sanoo, henkilökohtaisia. Se tarkoittaa sitä, että ne ovat erityisiä kullekin ihmiselle. Siinä mielessä sellainen filosofisluonteinen tai maailmankatsomuksellinen ratkaisu ei välttämättä niitä ratkaise, vaan usein pareminkin päinvastoin. Asenne on kaiken tietoisuuden lähtökohta, voidaan teoreettisesti sanoa. Mutta vaikka tämän teoreettisesti huomaisimme, ei meidän oma asenteellisuutemme ole periaatteessa muuttunut muuten kuin suhteessa joihinkin teoreettisiin kysymyksiin tai maailmankatsomuksellisiin asioihin. Modernissa länsimaisessa kulttuurissa nimittäisimme henkilökohtaisia ratkaisuja psykologisiksi. Minä en luonnehtinut sitä, miten inhimillinen psyyke toimii. Minä yritin sanoa jotain siitä, miten sen pitäisi toimia, eli mikä on ideaalinen tapa eräässä mielessä. Minä en pidä lähestymistapana sitä, että ensin opettelee idean ja sitten yrittää olla sen mittainen. Sen lisäksi tarvitaan sitä, että "katsoo" itseään. Yksinkertaisesti, mittamatta. Silloin, kun oma ihmisen idea on moraalinen, mitta on silloin myös moraalinen. Moraalilla voidaan paljon myös peittää. Ehkäpä tällöin pitäisikin puhua moralismista ...

Ajatuksia menneestä maisemasta

HEIKKI MERONEN

Inhimillisen kasvun seminaarin opiskelija 1986—1987

Helsinki

Nainen kasvot kuin suudeltavat,
 posket punattu,
naamio valkoinen lumi,
silmät kissan,
viikset pitkät kuin kuolemat,
terävät viinimaljat,
 punaviiniä,
kädet ojossa kuin Jumalalla maalauksissa,
tule luokseni hän sanoo, tule vahvuuden ja taajuuden
 tuntumaan, minä elän.

Sinä olet kuin lintu,
 kuin musta takanasi seisoo temppeli ja
helvetti,
voitko ymmärtää,
siipesi leviävät kuin aroille myrskytuuli repeää,
 tuska,
hyöhenesi ja sulkasi pistävät käsivarsilihaksistasi
 kuin miekat ja terävät teroitettut pikkutikarit,
kasvosi raadeltu liha: vahva verinen anteeksiantamaton;
 ja sisaresi tanssii, leveässä olkihatussa,
balleriinatossuissa, punaisessa nauhassa hänen olkapäillään
 lukee latinaksi, rakastan tätä elämän vuosisuolaista merta;
ja sinä tiedät että et koskaan voi uida, samentuneessa myrskyssä,
samentuneessa sarkasmissa, jossa elää levä, pilkka ja sadismi,
kahleet ja ketjut ovat ruokasi;
 ja ulostat sanojen jatkuvaa pyramidia joka ei koskaan lopu,
sillä kohtalosi on kuolla sanoihin elävänä.
Sinä mustatakuinen kumma lintu,
 höyhenet ja sulat käsivarsiesi lihaksissa kuin pienet pisteet,
piikit antautumiselle.

Lierihatut, apeat kasvonaamiot, ei nenälle sijaa, ei korville
sijaa, tummat lierihatut, kalpeat kasvot, silmänaukot,
takana heiluvat punaiset liput, ja keltaista aurinkoa on helppo
katsella.

Rikottua marmoria,
väriharmaata arkiseinää,
ja te liu'utte hymyssä suin,
Vivaldia soitetaan jossakin,
kimittävä pieni huilu,
ja sille ääneen vastaava etäinen sello.

Kaiuttomassa tilassa kantautuu ääni,
linnut tulevat,
kaukokaipuulinnut saapuvat luoksemme
tänään, on sumua, ilta saapuu
vähin äänin kaupunkiin,
tuulen tyven pyörtää palatsien eteishuoneisiin,
mies mustassa kolmikolkkahatussaan ja rakastettu valkoisessa
torpedopuvussaan, punaruusu
otsalla,
kulkevat vyötettyinä kahden kaaripalatsin ohitse,
ja kaukaa kuuluu harmoninen soitto
kaunis, äärettömän kaunis kuin itse Jumala olisi lasketunut
maan kanteen kukkimaan,
kuin kaikki myötäsyttyinen ihastuttava onni olisi tässä
luonanne, teidän, mustan ja valkoisen,
miehen ja naisen ympärillä;
sumuisen kosteassa hämärässä, sumuisen täyteläisen täydessä tajunnan tilassa.

Hennosti mies ottaa keltahunnun kasvoiltaan,
syleilee rakastettua ihmistä,
ja nukahtaa.

Punaisia äärisateenvarjoja, matkamiehiä
tori täynnä,
ihmisillä ihonväriset kasvot,
loistavat naurua rehevää iloa ja parkittua asketismia.

Kaksi melankolia hahmoa, hidasta arpikudosta, kaksi paria
käsiä, kaksi nenää, 14 metriä pitsiä, harsoa, tylliä, 2 kiloa
kipsiä, 27 metriä rautalankaa, neljä rubiinia silmänaukkoihin,
ja yksi kaulakoruksi, ja nämä kaikki on kirjannut ylös Mrenz
tarveaineiksi marionettinukkien valmistamiseksi 1887 Padova.

Muukalaisia liehuva silkki
tumma harmaa
violetti vihreä
atleetti vesi.

Peilikasvot, vahatut huulet,
elementteinä tuli vesi viha
ja rakkaus.

Pikkusilta kanaalin yllä,
rannalta rannalle kaareutuva, kivistä,
mies, ja toinen mies,
koskettavat ohimennen, huomaamatta toisiaan,
aistien käden lämmön,
kosteuden,
hitaan hyvästijätön.

Punaiseen, aniliinin punaiseen
ja vauvan valkoiseen vaatetettu soturi,
jalkojensa alla märkä, ytimiään
märkä tori.

Kirkko sakramentti, demilitarisoitu vyöhyke,
rukoukseen nousseet,
rukouksesta laskeutuneet ylhäisönaiset.

Maljakko pääkallo ylöspäin kohoavat (kasvinvirrat), sielun kasvunvirrat,
linjamalleina ohuet (yläpilvet) pilvet,
ajatuksina ihmisyys kosmisuus ja kineettisyyden kristillinen epäpyhitettävyys,
tämä elämä nousee ja laskee, se on kuin
valtavuoroinen vuono, syvä kirkas,
mutta päällä lillii öljyinen samentunut saasta,
vesi alkuaineista pyhitetyin
odottamattomista hyökkäävin.

Pulleat santapaperirinnat,
vatsalla tuore ruusu,
napana itäinen moottoritie,
kädet epätyylytellyt harkot (kipinäharkot)
risteytyvät vihreään taustakartonkiin,
tämä on kuin Milan Kunderan maisema,
minä en ole sitä aiemmin tiennyt,
siveltimen vedot kuin takertuvat piikit,
tähtikirkkaat kalvot,
kotimaahan jätetyt hepreamalatsit.

Kipsikristus, seinään maalattu epätaru,
ikkunasta loistaa kaupungin haamu,
puita jokin vuori, kaukana
salliva valo, huoneen sisällä rohjottaa

mies itkutuolissa,
kädessä viherkirja
mielessä yksinäisyyden varjo
omatarussa koillisen kylmyys.

Lapsi leikkii pihalla,
sininen pallo pomppii nurmikentän yli,
kriittisyys on läsnä.

SISÄLLYSLUETTELO

KARI E. TURUNEN Inhimillinen kasvu	3
PIRKKO HAKKILA Mitä mieliväri kertoo?	5
MARTTI TUOMOLA Inhimillinen kasvu ja muodin ilmiöt	8
KIRSI GUTIERREZ Taolaisesta maalaustaiteesta	10
REIJO WILENIUS Sydämellä mukana Kriittisessä korkeakoulussa	14
PAULA TURKU Kokemuksia luovuudesta - nöyryydellä	16
RAIJA HELJAKKA Kokemuksia eurytmian olemuksesta	18
INKALAISTEN RUNOJA	20
EELI KLEMETTI Varjoista	22
RISTO VESA Muuttuako muuksi?	24
MARKKU GRAAE Matka Ixtlantiin - matka toiseen todellisuuteen	26
GRAAE, SUNDELL JA KLEMETTI Kolme näkökulmaa nykyihmisen henkisen kasvun ulottuvuuksiin	30
HEIKKI MERONEN Ajatuksia menneestä maisemasta	36

INHIMILLISEN KASVUN SEMINAARI LUKUVUOSI 1987—88

Inhimillisen kasvun seminaari (INKA) on tarkoitettu kaikille itsensä kehittämisestä kiinnostuneille eri-ikäisille ja eri ammateissa toimiville aikuisille. Se sopii sekä miehille että naisille.

Seminaari kestää syksystä kevääseen ja osallistujia valitaan 50 kerrallaan. Seminaari kokoontuu kolmena iltana viikossa (ti, ke, to) klo 17.15—20.30 ja se toimii Säätytalossa Kruununhaassa.

Inhimillisen kasvun seminaarissa etsitään ja harjoitetaan itsenäisen ajattelun, tunteen herkkyyden, itsetuntemuksen ja vuorovaikutuksen taitoja.

Jokainen seminaari-ilta jakautuu kahteen osaan, joista toisessa on taiteellista harjoittelua ja toisessa luentoja tai sosiaaliryhmän kokoontuminen.

Inhimillisen kasvun seminaarissa pyritään tiedolliset, taiteelliset ja sosiaaliset toiminnot yhdistämään tasapainoiseksi kokonaisuudeksi.



Tiedollinen osa, esitelmien kuuntelu ja niistä keskusteleminen ovat pääasiassa ihmisen sisäistä toimintaa.



Taiteelliset harjoitukset aistien ja havainnon herkistämiseksi suuntautuvat ulospäin.



Sosiaaliryhmässä pyritään vuorovaikutukseen, tiedollisen ja taiteellisen toiminnan yhdistämiseen ja kokemusten jakamiseen.

Taiteelliset harjoitukset käsittävät draamaa, dreijausta, eurytmiaa, kirjoittamista, maalausta, musiikkia, puheenmuodostusta ja kansainvälisiä kansantansseja. Nämä harjoitukset eivät vaadi esitaitoja.

Tarkoituksena on, että jokainen seminaarilainen osallistuu vuoden mittaan kaikkiin tarjolla oleviin toimintoihin ja harjoituksiin. Seminaarin ohjelmaan kuuluu myös kaksi viikonloppuseminaaria, yksi syksyllä ja toinen keväällä.

Inhimillisen kasvun seminaari vaatii aikaa ja innostusta. Se on laaja ja monipuolinen kokonaisuus ja hyödyksi kaikille, jotka ovat valmiita itsekasvatukseen ja vuorovaikutukseen.

Inhimillisen kasvun seminaarin hakuaika on elokuussa. Hakemuksissa esitetään lyhyt elämäkerta ja perustelut seminaariin osallistumiselle. Pyrkijät kutsutaan hakemusten perusteella haastatteluun.

Hakemukset lähetetään Kriittisen korkeakoulun toimistoon Meritullink. 9 D 31, 00170 HELSINKI, puhelin 633 898, josta saa myös lisätietoja seminaarista. Kurssimaksu on 2 x 700 mk.